

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra anglistiky

Bakalářská práce

Pravda a porozumění v příbězích Grahama Greena

The Truth and Understanding in Graham Greene's "The End of the Party" and The Power and the Glory

Vypracovala: Veronika Urbanová
Vedoucí práce: PhDr. Kamila Vránková, Ph.D.

České Budějovice 2016

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: „*Pravda a porozumění v příbězích Grahama Greena*“ vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, dne 29. 4. 2016

.....

Veronika Urbanová

Úvodem bych ráda poděkovala paní PhDr. Kamile Vránkové, Ph.D za poskytnutí cenných rad a připomínek pro zpracování mé bakalářské práce. Také za její trpělivost, ochotu a čas věnovaný konzultacím.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá tématem pravdy a porozumění v příbězích Grahama Greena. První část práce se zaměřuje na život spisovatele s ohledem na jeho katolickou víru a jeho životní filosofii. Dále se práce zabývá rozbořem povídky „*The End of the Party*“. V této části se práce zaměřuje na dětské postavy, téma porozumění dětí a dospělých, a také na individuální pravdu. Poslední část práce se zabývá rozbořem románu *Moc a Sláva (The Power and the Glory)*. Tato kapitola zkoumá téma neporozumění mezi hlavním hrdinou a dalšími postavami. Také se věnuje charakteristice postav v románu.

Abstract

This bachelor thesis deals with the question of truth and understanding in Graham Greene's "*The End of the Party*" and *The Power and the Glory*. The first part of the discussion describes the life of Graham Greene with regard to his Catholicism and philosophy. The next part deals with the literary analysis of „*The End of the Party*“. This analysis focuses on child characters, the understanding between children and adults and also on the problem of individual truth. The final part deals with the analysis of *The Power and the Glory*. In this part the thesis concentrates on the misunderstanding between the priest and other characters. It also interprets the role of other characters in the novel.

Obsah

Úvod.....	1
1 Graham Greene.....	3
1.1 Život.....	3
1.2 Náboženství.....	9
1.3 Greenova „filosofie“.....	11
2 „Konec večírku“ („The End of the Party“).....	14
2.1 Obsah povídky.....	14
2.1.1 Aspekt dětství v „The End of the Party“.....	15
2.2 Dospělí a děti.....	15
2.2.1 Úzkosti a děti.....	17
2.2.2 Individualita dítěte.....	18
2.2.3 Projevování citů.....	19
2.2.4 Co je pro dítě dobré a co ne.....	20
2.3 Charakteristika dětí.....	21
2.3.1 Francis Morton.....	21
2.3.2 Peter Morton.....	22
2.3.3 Mabel a Joyce Warrenovi.....	23
2.3.4 Šikana a dětský kolektiv.....	24
2.4 Pravda a porozumění v příběhu „The End of the Party“.....	25
3 Moc a sláva.....	27
3.1 Obsah románu.....	27
3.2 Poručík versus kněz.....	28
3.3 Dva kněží.....	31
3.4 Ostatní postavy v románu <i>Moc a sláva</i>	32
Závěr.....	38
Zdroje.....	40

Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá analýzou povídky „*The End of the Party*“ a románu *Moc a sláva (The Power and the Glory)* od Grahama Greena. Pozornost je zaměřena na téma pravdy a porozumění v mezilidských vztazích. V případě povídky „*The End of the Party*“ jde o nedorozumění mezi generacemi, zatímco v románu *Moc a sláva (The Power and the Glory)* se jedná o několikanásobné (politické i osobní) nedorozumění mezi hlavním protagonistou a ostatními postavami.

Jednoho z nejvýznamnějších anglických spisovatelů dvacátého století nelze začlenit do konkrétního literárního směru. Autor čerpal inspiraci ze svého vlastního života, zejména ze svých úniků, díky kterým procestoval nemalý kus světa a potkal celou řadu osob, které se později staly inspirací pro jeho díla. V Greenově tvorbě nenajdeme příliš mnoho pozitivních témat, neboť se snaží zachytit život ve své syrové podobě. Typickým prvkem pro jeho tvorbu je motiv štvance a pesimistický, neútěšný pohled na svět. Tato bakalářská práce se zaměřuje spíše na psychologický kontext Greenovy tvorby. Důraz je kladen na hlavní postavy, které se ocitají v téměř neřešitelných situacích, které pramení právě z nedorozumění, také na jejich charakteristiku, dále se zaměřuje na důležitost komunikace na cestě za porozuměním, a také na faktory, které mohou vést k porozumění, jako je například empatie.

Úvodní kapitola se soustředí na život a tvorbu Grahama Greena. Tato část zahrnuje podrobné informace o autorově životě. Dále představí jeho cestu ke katolictví, které významně ovlivnilo nejenom jeho život, ale také jeho tvorbu. Greene byl označován za katolického spisovatele, tuto nálepku ovšem kategoricky odmítal. Poslední podkapitola představí Greenův pohled na filosofii. Ve svém díle Greene pracoval s prvky realismu a existencialismu, ale především měl svoji osobní „filosofii“, která zahrnuje jeho skvostný pozorovací talent, senzibilitu, empatii a především lidskost.

Druhá část práce se zaměřuje na vlastní interpretaci povídky „*The End of the Party*“. Důraz je kladen na neporozumění mezi generacemi, tedy mezi matkou a jejími syny Francisem a Peterem. Dále je zkoumán důležitý aspekt dětství a problém ochromujícího strachu. Práce se zde zamýšlí nad tím, jak je důležité, aby dospělí měli pro své děti pochopení, snažili se jim naslouchat a akceptovali je jako osobnosti. Přesvědčení o vlastní pravdě dospělé často zaslepí a může vést až k fatálním

důsledkům. Tato část práce také představí podrobnou charakteristiku postav v povídce. Dále se tato kapitola věnuje tématu šikany v dětském kolektivu. Samostatná podkapitola zkoumá pravdu a porozumění v povídce „*The End of the Party*“, která poukazuje na to, jak tragické důsledky neporozumění může mít.

Závěrečná část práce se zabývá vlastní interpretací románu *Moc a sláva* (*The Power and the Glory*). Stručně je představen obsah díla a dále se kapitola zaměřuje na charakteristiku postav. V centru pozornosti je hlavní protagonista a jeho vztahy s dalšími postavami.

1 Graham Greene

1.1 Život

Jeden z největších anglických spisovatelů dvacátého století, Henry Graham Greene, se narodil jako čtvrtý ze šesti dětí. Podle Jana Čulíka v knize *Graham Greene: Dílo a život* byl Greene: „*autorem čtyřiaadvaceti románů, nejméně tří svazků povídek, osmi her, tří cestopisů, několika autobiografických knih, životopisů, nesčítelného množství esejů, literárních a filmových kritik a jiných textů.*“¹ Narodil se 2. října roku 1904 v anglickém Berkhamstedu. Jeho otec, Charles Henry Greene, pracoval v onom anglickém městě nejprve jako správce internátu a zástupce ředitele a od roku 1910 dokonce jako ředitel prestižní internátní střední školy, kde vyučoval dějepisu, angličtině a latinským klasikům. Otcova pozice ředitele školy nebyla pro Grahama Greena žádnou výhodou, spíše naopak.

Marion Raymond Greene, Greenova matka, byla sestřenicí velmi významného spisovatele Roberta Louise Stevensona. Byla to poměrně rezervovaná žena. Neměla mnoho času, neboť ji zaměstnával především chod domácnosti a svým dětem věnovala kolem jedné hodiny denně. Rozhodně můžeme říct, že Greene trpěl emocionální odtažitostí obou svých rodičů, neboť sdílnost a vřelost nepatřila mezi jejich ušlechtilé vlastnosti. Možná právě kvůli jejich rezervovanosti byl Greene samotářské dítě. Jako malý chlapec měl k dispozici chůvy, hospodyně, opatrovnice, kuchařky a další. Všechn komfort, který se mu dostával, mu ovšem nezaručoval lásku a šťastné, naplněné dětství.

Jako dítě ho nejvíc ze všeho děsila čarodějnice, která v jeho představách číhala vedle prádelníku u vchodu do jeho dětského pokoje. To mu bylo asi sedm let. Jednoho dne se mu zdálo, že se té děsivé čarodějnici postavil a bránil se. Od té doby ji už neviděl. Nebyla to jediná věc, které se jako malý chlapec bál. Hrůzu mu také naháněli ptáci, nesnášel dotek ptačích per (tento strach ho doprovázel celý život). Stejně tak se bál i netopýrů. Každá vodní hlubina ho na jednu stranu přitahovala a na druhou stranu mu naháněla hrůzu. Svou fascinaci vodní hlubinou popisuje Greene takto: „*Dodnes se*

¹ ČULÍK, Jan. *Graham Greene: Dílo a život*. Praha: Academia, 2002, str. 42. ISBN 80-200-0960-4.

*nedokážu podívat do takové propustně se sráznými slizkými stěnami bez rozechvění a za mlada se mi často zdávalo, že mě voda přitahuje jako magnet a že jsem se v ní utopil.*²

Školní léta byla pro Grahama téměř peklem. S ostatními žáky byl nucen bydlet v ne zrovna hygienickém prostředí, kde nebyly ani uzamykatelné toalety, takže nedostatek soukromí a osobního prostoru byl přímo alarmující.

Situace s jeho otcem byla poměrně náročná, neboť Green byl nucen být loajální nejen ke svému otci, ale také ke svým spolužákům. Najít rovnováhu mezi těmito dvěma světy muselo být nesmírně obtížné a pravděpodobně se to Grahamovi nemohlo podařit. Kamarády ve škole neměl. Iritoval ho téměř vojenský režim a jednotvárnost. Co však nenáviděl ze všeho nejvíce, byl tělocvik. Jak uvádí Greene: „*Cvičil jsem velice špatně a celý život se instinktivně vyhýbám všemu, pro co nemám nadání; přestal jsem hrát tenis i golf (...).*“³ Jedinou formu pohybu, kterou měl rád, bylo běhání, neboť to byla přirozená forma úniku.

Jeho nesnášenlivost vůči škole se neustále stupňovala. Greene nevěděl, jak si s celou situací poradit, a tak ji začal řešit záškoláctvím, které mu přinášelo vzrušení. To ovšem nepraktikoval dlouho, neboť byl odhalen. Místo záškoláctví začal předstírat různé nemoci, ubližoval si, polykal prášky. Sám nevěděl, jak si poradit se svými problémy, a tyto metody mu přinášely chvilkové odpoutání od reality. Greene byl všeobecně velký dobrodruh a člověk, který se ne zřídka kdy pohyboval na okraji propasti. Dalo by se říct, že hra se smrtí mu přinášela jakousi jistotu, že žije. V pouhých šestnácti letech po neúspěšných experimentech s léky a podobnými metodami zkusil ruskou ruletu, kterou ve svém životě opakoval ještě několikrát. Utekl na obecní louku a ve svém domově zanechal lístek, že nepříjde domů, dokud mu rodiče nedají souhlas k opuštění internátu. Nakonec ho jeho sestra Molly přivedla zpátky domů. Charles Henry Greene si se svým synem nevěděl rady, proto přistoupil na návrh svého staršího syna Raymonda, aby mladého Greena poslali na psychoanalýzu. Paradoxně šestiměsíční léčebný pobyt označuje jako jedno z nejšťastnějších období svého života, protože měl ve svém životě svobodu. Toto období bylo zlomové i z jiného hlediska, neboť jeho psychoterapeut v něm spatřil literární talent. Hodně mu pomáhaly deníky, které si po celou dobu pobytu psal jako jakousi formu terapie.

² GREENE, Graham. *Kus života*. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 1974, str. 11. ISBN 33-402-74 13.3.4. 22-605/856.

³ tamtéž, str. 51.

Zpátky se vrátil jako úplně nový člověk. Nabral zkušenosti, sebevědomí a cítil se být dospělý. Svou změnu popisuje Greene takto: „*Do Londýna jsem odjížděl jako bázlivý chlapec, nespolečenský, neotesaný; po svém návratu jsem se musel jevit jako domýšlivý a zkušený.*“⁴

Ve škole si dokonce našel přátele. Co ho ovšem muselo těšit ze všeho nejvíc, bylo osvobození od nenáviděného tělocviku. Velké nadšení mu přinesla jeho první povídka *Tikání hodin*, která byla otištěna ve večerníku *Star*. Spolu s nadšením paradoxně prožíval nudu. Ta ho provázela po celý život. Nedokázala si s ní poradit ani psychoanalýza, stejně tak jako si nedokázala poradit s jeho bipolární poruchou.

V roce 1922 začal Graham studovat na Balliol College v Oxfordu. Ke svému studiu si vybral obor historie, ale zajímala ho literatura. Přispíval do novin *Oxford Outlook* a *Oxford Chronicle*. Graham byl za dob svých studií známý svými šprýmy a svým černým humorem. V té době byl radikální ateista. Nadměrným pitím alkoholu se snažil bojovat proti neustále přítomné nudě. Všudypřítomnou nudu odsunulo na chvíli do pozadí vzplanutí k vychovatelce jeho dvou malých sourozenců, avšak tato láska se jevila jako nešťastná, neboť jeho milá byla o dost starší a navíc zasnoubená. Během svých let na Oxfordu začal opět koketovat se smrtí, která měla podobu ruské rulety. Přestal s tím až v době, když už se při ní nedostavovalo žádné vzrušení. Stejně jako psaní mu ruská ruleta byla únikem. Únikem před realitou a před světem, ve kterém žil. Únikem mu byly také jeho zbrklé cesty do zahraničí.

V roce 1925 vstoupil do komunistické strany. Jeho členství trvalo pouze čtyři týdny, a přesto mu velmi zkomplikovalo vztahy s Amerikou, na jejíž hranice nemohl po dlouhá léta vstoupit. Do strany vstoupil nejen kvůli dobrodružství, ale zejména kvůli naivní představě, že mu pomůže k cestě do Moskvy či Leningradu. Místo toho se dostal do Paříže, kde se zúčastnil schůze strany, která ho přinejmenším nudila. Největším vzrušením, které prožil v Paříži, bylo zakoupení knihy *Odysseus* od Jamese Joyce, neboť byla v Anglii zakázaná.

Seznámení s jeho budoucí manželkou bylo poněkud neobvyklé. Do *Oxford Outlook* napsal článek, ve kterém stálo, že všichni věřící zbožňují Pannu Marii. Vivien Dayrell-Browningová, horlivá katolička, mu v lístku, který nechala na vrátnici Balliol

⁴ GREENE, Graham. *Kus života*. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 1974, str. 84. ISBN 33-402-74 13.3.4. 22-605/856.

College, vysvětlila, že nejde o zbožňování, nýbrž o uctívání. Vytkla mu tedy nepřesné užití slova. Greene se jí omluvil a pozval ji na čaj. Tímto aktem bylo zpečetěno, co zpečetěno být mělo. Roku 1927 proběhla svatba. Nebyla to ale oboustranná vášnivá láska. Spíše se u Greena projevovala posedlost získat Vivien za každou cenu.

Po ukončení studia na Oxfordu začal Greene hledat práci. Zkoušel se uchytit v Asijské petrolejářské společnosti, kde pracoval strýc, který se za něho přimluvil u ředitele. Společnosti se ale nelíbila Greenova spisovatelská záliba. Také zkoušel štěstí u Lancashirské pojišťovny. Představa, že by měl pracovat jako učitel, Greenovi naháněla hrůzu: „*Bylo to povolání, jehož obětí jsem se mohl snadno stát, a to náhodou, jako můj otec.*“⁵ Nakonec se uchytit jako praktikant v *Nottingham Journal*, kde pracoval zadarmo. Nakonec v Nottinghamu vydržel pouhé čtyři měsíce, načež se ocitl zpátky v Londýně. Do roku 1929 dělal redaktora ve vyhlášených *Timesech*, kde mohl poklidně zůstat zaměstnaný celý život. To ale změnila kniha vydaná téhož roku s názvem *Člověk v člověku (The Man Within)*.

Touha stát se nezávislým spisovatelem ho nakonec přiměla ukončit práci v *Timesech*. Knihu *Člověk v člověku* vydalo nakladatelství Heinemann, které také později sponzorovalo jeho cestu do Libérie. Rozhodnutí vzdát se práce v *Timesech* bylo poměrně nešťastné. Aby manželé ušetřili, přestěhovali se z Londýna do domu v Chipping Campden. Potom se ocitají ve finanční krizi, Greene neúspěšně usiluje o znovuzískání práce v *Timesech*. Roku 1933 se manželům narodila dcera Lucy Caroline a o tři roky později se narodil syn Francis.

Na cestu do Libérie se vydal Greene v roce 1935 se svou sestřenicí Barbarou Greenovou. Cílem cesty bylo napsat knihu, zároveň byla pro Greena dalším únikem. Výsledkem cesty byla kniha *Cesta bez map (Journey Without Maps)*. Barbara si také psala během cesty deník, ale s vydáním knihy taktně počkala několik let. Cesta sama o sobě byla velmi náročná a v poslední etapě Greene onemocněl.

Po návratu se Greenovi přestěhovali do nádherného domu na Clapham Common, který byl později během války vybombardován. To inspirovalo Greena při psaní románu *Konec dobrodružství (The End of the Affair)*. Jeho *Vlak do Instanbulu (Stamboul Train)* z roku 1932 byl zfilmován a připravovalo se vydání *Cesty bez map*

⁵ GREENE, Graham. *Kus života*. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 1974, str. 123. ISBN 33-402-74 13.3.4. 22-605/856.

(*Journey Without Maps*) a *Revolveru na prodej* (*A Gun for Sale*). Významnou událostí bylo přijetí nabídky psát filmové kritiky pro *Spectator*. Další únik, tentokrát od psaní knih. Největší ohlas, tedy ten negativní, vyvolala kritika filmu *Malý Willie Winkie*⁶ s malou Shirley Templeovou v hlavní roli. Kritizoval ji za její koketnost a předčasnou vyspělost, kterou záměrně působila především na mužské publikum. Shirley Templeová nebyla jediná hvězda, která neunikla Greenově kritice. Mezi dalšími byly například Greta Garbo a Marlene Dietrichová.

Po kritice Templeové ale došla společnosti *Twentieth Century Fox* trpělivost a podala žalobu na časopis *Day and Night*, kde Greene pracoval jako literární redaktor. Celý soud skončil pokutou a žalobou, kterou si Greene pověsil na stěnu svého domu.

Roku 1938 dokončil *Brightonský špalek* (*Brighton Rock*) a vydal se na cestu do Mexika v období náboženského pronásledování. Na rozdíl od Libérie, kterou si později navzdory nepříliš pozitivním zážitkům zamiloval, Mexiko bylo pravý opak. Nejen že si ho nezamiloval, přímo ho nenáviděl. Kniha popisující situaci v Mexiku nese název *Cesty bezpráví* (*The Lawless Roads*). Jeho zážitky z Mexika také přinesly základ pro jeho nejslavnější román *Moc a Sláva* (*The Power and the Glory*), který psal paralelně s *Tajným kurýrem* (*The Confidential Agent*). Záprah při psaní dvou knih najednou začal řešit užíváním stimulační drogy.

Poté, co se Greene nedostal do armády, začal pracovat nejprve na ministerstvu informací a posléze na ministerstvu zahraničí. Byl jediným zaměstnancem tajné služby v Sierra Leone, kde zůstal celý jeden rok, než byl převelen zpět do Londýna. Jeho hlavním úkolem bylo šifrovat a dešifrovat telegramy. Během svého pobytu v Západní Africe napsal další román s názvem *Ministerstvo strachu* (*The Ministry of Fear*). V období, kdy byl v Sierra Leone, zemřel jeho otec a Greene definitivně přestal žít se svou rodinou, navzdory tomu, že se s Vivien nikdy nerozvedli. Díky novému životu osamělého vlka, který si sem tam zpestřoval aférkami s prostitutkami, začal cestovat mnohem více. Mezi destinace, kam Greene zavítal, patří: Chile, Paraguay, Hamburk, Československo, Izrael, Tunis, Švédsko, Kuba a mnoho dalších.

Po svém návratu ze Sierry Leone pracoval i nadále na ministerstvu zahraničí. Věnoval se kontrašpionáži pod vedením Kima Philbyho. Z toho se nakonec vyklubal sovětský špión, který následně utekl do Sovětského svazu. Jeho přátelská vazba

⁶ zfilmovaná Kiplingova povídka

k Philbymu ho inspirovala k napsání románu *Lidský faktor (The Human Factor)*. V roce 1987 navštívil Sovětský svaz, kde mu bylo umožněno setkání s Philbym. Jeho návštěva Sovětského svazu a přátelství se sovětským špiónem bylo v rozporu s jeho podporou Charty 77. Greene se dokonce angažoval ve snaze za propuštění politických vězňů, zejména spisovatelů a disidentů.

Když se roku 1968 vrátil ze své cesty do Moskvy se zápallem plic, strávil nějaký čas mimo Anglii na jachtě svého přítele na francouzské riviéře. V Antibách si dokonce pronajal byt, kde žil až do své smrti. Jeho potíže začaly, když se vrátil vyčerpán ze své cesty do Irska. Poté, co odjel za svou dcerou do Švýcarska, se jeho stav zhoršil.

Zjistilo se, že trpí leukémií, a bylo nezbytné provádět transfuze. Při jedné transfuzi Greene 3. dubna roku 1991 zemřel.

Podle Jana Čulíka v knize *Graham Greene: Dílo a život* Greene: „zakázal svému oficiálnímu životopisci Normanovi Sherrymu jakoukoli zmínku o svých milostných záležitostech.“⁷ Anthony Mockler, další životopisec, dokonce projevil snahu identifikovat Greenovy milenky. To Greena samozřejmě pobouřilo a dokonce na něj podal žalobu. Nicméně nic z toho nebylo platné, neboť po Greenově smrti se stala z jeho aférek senzace. Greene rozhodně nebyl *macho*, neboť ve svých aférkách vždy hrál trapnou roli toho třetího. Manželé Greenovi spolu nežili přes čtyřicet let.

Dorothy Glovenová byla ilustrátorka a Greene se s ní seznámil koncem třicátých let, v roce 1971 zemřela. Silný vliv na Greena měla Catherine Walstonová, manželka miliardáře lorda Walstona, která byla matkou šesti dětí. Vztah s Catherine se podobal jeho vztahu s Vivien. Byl řízen slepou obsesí, když se Walstonovi přestěhovali, Greene se stěhoval také. Greene Catherine přemlouval, aby si ho vzala, ale ona se nechtěla vzdát svého života v luxusu, i přesto jí Greene věnoval knihu *Konec dobrodružství (The End of the Affair)*. Zajímavé je, že i když lord Walston věděl o aférce Greena a své ženy, s Greenem si dopisoval a dokonce se někdy i navštěvovali. Další Greenovou ženou byla Anita Bjorková. Samostatná, nezávislá a atraktivní švédská herečka. Tento románek ho nejspíš připravil o Nobelovu cenu, neboť jeden z porotců jím byl nesmírně pohoršen. Nejšťastnější vztah měl Greene s Yvonne Cloettovou, která byla o mnoho let mladší a byla manželkou francouzského obchodníka. Jí pro změnu věnoval *Cesty*

⁷ ČULÍK, Jan. *Graham Greene: Dílo a život*. Praha: Academia, 2002, str.65. ISBN 80-200-0960-4

s tetičkou (*Travels with My Aunt*). Yvonne byla s Greenem i v době jeho smrti ve Švýcarsku, kde seděla u jeho lože.

Svámi nevěrami se hodně trápil, a dokonce i někdy pomýšlel na sebevraždu. Důvodem, proč jsem zařadila do své bakalářské práce stručnou charakteristiku jeho vztahů, je fakt, že jeho aférky měly velký vliv, ne-li ten největší, na jeho literární tvorbu.

O Grahamu Greenovi by se daly popsat celé stohy papírů a ještě by to bylo málo. Zážitek měl tento anglický spisovatel nepřeberné množství. Greene nebyl v podstatě nikde doma a jeho úniky se staly běžnou součástí jeho života. Některá jeho rozhodnutí byla přinejmenším diskutabilní a jeho výstřednost byla jeho neoddelitelnou součástí. Co mu nelze upřít, je jeho loajlnost, empatie a schopnost dívat se na věci realisticky. Za celou svoji kariéru vděčil pouze sám sobě, svému nadání a své pili.

1.2 Náboženství

Graham Greene byl po celý život věřícím člověkem, i když se nedá říct, že by se pohyboval stále ve stejné rovině duchovního vývoje. Nálepku katolického spisovatele ovšem nenáviděl a celý život se jí snažil zbavit. Svou nevoli vůči tomuto označení popisuje takto: „*Překvapuje mě zjištění, jak často proniká do Mého světa náboženství. Míním „náboženství“ obecně, protože jsem vždy cítil odpor k tomu, abych byl označován za římskokatolického spisovatele.*“⁸

V dobách jeho školních let v Berkhamstedu mu bylo katolictví naprosto vzdálené. Všechna náboženství pro něj měla stejný význam, resp. žádný neměla. Čtení z Bible či návštěva nedělní bohoslužby ho nekonečně nudily. Spíš než v Boha a nebe věřil Greene v peklo. Peklo ale chápal jako nemetafyzické peklo tohoto světa, kterého je součástí. V Oxfordu byl zapřisáhlým ateistou a dokonce napsal povídku, která se posmívala víře v Boha. Tato maska mu vydržela do doby, než potkal svoji osudovou ženu Vivien Dayrell-Browning. Tím začala jeho cesta k náboženství. Greene by možná ke katolictví nikdy sám nedospěl, ale Vivien mu otevřela cestu. Greene neměl v úmyslu stát se katolíkem, neboť nebyl přesvědčen o pravdě katolické církve. Kvůli své posedlosti Vivien se ovšem rozhodl konvertovat. Nedá se mluvit o konverzi v pravém slova smyslu, spíše přijal existenci Boha za pravděpodobnou. Nicméně od doby, co se

⁸ GREENE, Graham. *Můj svět - Deník snů*. Praha: Jiří Buchal v edici BB art, 2001, str.60. ISBN 80-7257-424-8.

stal katolíkem, navštěvoval nedělní mše, chodil ke zpovědi a s větším či menším zaujetím četl teologickou literaturu.

Katolictví hrálo v Greenově díle velkou roli. Katolické postavy se v jeho díle začaly objevovat v roce 1937. Jeho tvorba mluvila jazykem věřících a přijímala církevní dogmata. Román *Moc a sláva* paradoxně nebyl přijat Svatým oficiem. O *Moci a slávě* například hovořil s papežem Pavlem VI., který se mu přiznal, že knihu četl a nikterak ji neodsoudil. Pro napsání románu mu byla inspirací jeho cesta do Mexika: „(...) *socialistická perzekuce náboženství v Mexiku na jedné straně, a na druhé útok generála Franka na republikánské Španělsko, neoddělitelné začlenily náboženství do současného života.*“⁹

Tehdy začal zkoumat vliv náboženství na jednání člověka. Katolicismus už pro něj nebyl pouze symbolický. V Mexiku poznal tzv. emocionální víru. Zbourané a zničené kostely, vyhoštění kněží a lidé potajmu scházející se na mši – to hnulo s Greenovými náboženskými city. Stejně tak mu imponovali jedinci, kteří se nebáli pro svoji víru položit život a bránili ji do poslední chvíle.

Podle Jana Čulíka: „*Všechny Greenovy „katolické“ romány Brightonský špalek, Moc a sláva, Jádro věci a Konec dobrodružství, jsou proniknuty katolickou věroukou a představují vlastně geniální cvičení na dané téma – nebe, očistec, peklo, hřích, lítost, vykoupení, svátost.*“¹⁰ *Brightonský špalek* byl předělem v Greenově tvorbě. Po vydání této knihy bylo každému jasné, ke kterému náboženství přilnul. I když si Greene nepochybně musel uvědomovat, že vzhledem ke svým dílům je označován za katolického spisovatele, nebyl s tím spokojen, neboť jeho život bezpochyby nekorespondoval s životem příkladného katolíka. V knize *Úniky* říká: „*Od Brightonského špalku jsem byl mnohokrát nucen prohlašovat, že nejsem katolický autor, ale spisovatel, jenž je shodou okolností také katolík.*“¹¹

Poté s knihami *Vyhaslý případ* a *Návštěva u Morina* přišlo období odklonu od víry, pravděpodobně ve snaze vzdát se nenáviděné nálepky katolického spisovatele. Podle Jana Čulíka můžeme tedy: „*sinusoidu Greenovy náboženské zkušenosti rozdělit*

⁹ GREENE, Graham. *Úniky*. Praha: Kalich, 2006, str.66. ISBN 80-7017-052-2.

¹⁰ ČULÍK, Jan. *Graham Greene: Dílo a život*. Praha: Academia, 2002, str. 390. ISBN 80-200-0960-4.

¹¹ GREENE, Graham. *Úniky*. Praha: Kalich, 2006, str.65. ISBN 80-7017-052-2.

*zhruba na čtyři části: počáteční potencionální fázi (hledání), fázi ortodoxní, depresivní fázi zlomu a fázi liberálně agnostickou.*¹²

Poslední fázi můžeme charakterizovat jako odklon od stereotypních katolických rituálů a pravidel. Čím byl Greene starší, tím méně ho zajímaly náboženské pravdy. Navzdory faktu, že nadále zůstával katolíkem, nechodil v té době už třicet let na mše. Myšlenka ateismu se mu nepřičila a ani ji neodsuzoval. Greene překvapuje tím, že o sobě prohlásil, že nikdy nebyl příliš nábožensky založen. Také zároveň začal zpochybňovat svoji víru v Boha. Je ale otázkou, zda tato tvrzení myslel Greene vážně. Už v době jeho studií byl známý svým smyslem pro sarkasmus. Jisté je, že se náboženstvím zabýval celý život. To ale neznamena, že s církví ve všem souhlasil, právě naopak. Připadalo mu směřovatnější kritizovat ji zevnitř než zvenčí.

Zajímavé je propojení politiky a náboženství. Vzhledem ke svému čtyřtýdennímu působení v komunistické straně se Greene nadobro otočil spíše směrem doleva. Ideologie ho nějakým zvráceným způsobem přitahovaly. V podstatě se celý život pohyboval na hraně mezi socialistickým a křesťanským postojem a jeho cílem bylo obě strany smířit. Greene položil jakési rovnítko mezi politikou a náboženstvím. Chápal obojí stejně. Doufal ve sblížení komunismu a katolictví na základě víry. Jenže víra v rámci komunismu je zcela odlišná od víry náboženské, tudíž je tu zcela zásadní konflikt.

O tom, že mu byl sarkasmus a nadhled blízký, svědčí jeho sen, který popisuje v knize *Můj svět – Deník snů*: „*Dnes večer ministrovala knězi při mši jedna tlustá nemotorná žena. Vedle kalicha položila na oltář prudce šálek čaje, jen to zadunělo, a dělalo to dojem, že kněz posvěcuje čaj stejně jako víno. Velmi mě to rozhořčilo, a když bylo po mši, dost ostře jsem se pohádal s knězem, který, jak se zdálo, byl ignorant a navíc slaboch.*“¹³ Ať už byl Greenův postoj k víře jakkoliv netypický, nelze mu upřít podstatnou zásluhu na větší otevřenosti katolické církve.

1.3 Greenova „filosofie“

Greene je nepochybně spjat s filosofií, ale filosofem v pravém slova smyslu nebyl. Ve svém díle nezpracovává předem danou myšlenku, nýbrž se nechá vést na vlně spontánnosti a energie. Autora vnímá jako vypravěče, jako někoho, kdo vezme fakta a

¹² ČULÍK, Jan. *Graham Greene: Dílo a život*. Praha: Academia, 2002, str. 392. ISBN 80-200-0960-4.

¹³ GREENE, Graham. *Můj svět - Deník snů*. Praha: Jiří Buchal v edici BB art, 2001, str.64. ISBN 80-7257-424-8.

předá je dál a už je na čtenáři, aby si vytvořil svůj vlastní názor. Autora rozhodně nevnímá jako spasitele, jako někoho, kdo má za úkol zachránit lidstvo, resp. společnost. Na rozdíl od vědeckého pojetí, autor vychází ze svého subjektivního pohledu. Tím se dostává do Greenových děl jistá pozoruhodná filosofie, Greenovi vlastní.

Ve svém díle pracoval s prvky existencialismu a realismu. Jeho příběhy jsou spojeny s reálným pohledem na svět a nemají šťastný konec. Spisovatele Greena proto můžeme označit za pesimistu, neboť se na svět díval očima jeho očima. Pesimistou ale nemůžeme označit Greena – katolíka, neboť ten věřil, že je naděje. Život není popisován jako pohádka, ale je spojen s nedůstojností a rozhodně není růžový. Greene tvrdí, že na své úspěchy nemáme být hrdí, právě naopak, vždy je za nimi něco nečestného a jsou nástrojem moci.

Neúspěch v jeho díle hraje naopak velkou roli, neboť vyjadřuje lidskost a je znakem reality. Pokud ho člověk přijme jako součást své přirozenosti, žije realisticky a bez falešných iluzí. Můžeme taky hovořit o absurditě světa. Nic není tak, jak se nám snaží média či státní moc vnutit. Je to pouze iluze, faleš. Pravda je přizpůsobená společnosti a krutá pravda zůstane ukryta. V rámci literatury má Greenův prvek neúspěchu nadstandardní hodnotu, neboť právě o něj rozšířil prostor příběhů.

Další důležitým bodem Greenovy „filosofie“ jsou mezní situace. Karl Jaspers je ve svém *Úvodu do filosofie* popisuje takto: „*Existují však situace, které se ve své bytnosti nemění, i když se mění jejich okamžité projevy a jejich uchvacující moc se zahaluje rouškou: musím umřít, musím trpět, musím bojovat, jsem vydán náhodě, nevyhnutelně se zaplétám do viny. Tyto základní situace našeho bytí nazýváme mezní situace.*“¹⁴

Jaspers tvrdí, že vlastní smysl lidské existence nachází člověk právě v hraničních situacích. Například když je člověk ohrožen na životě, v této situaci si uvědomuje sám sebe, ale také si uvědomuje to, co ho přesahuje (transcendenci). Právě v takových mezních situacích se lidé nemohou maskovat a jsou nuceni ukázat svou pravou tvář. Tady můžeme vidět podobnost Jaspersova myšlení s Greenovým. Greene své postavy zkoumá právě v momentech krize. Jeho postavy nejsou vznešení hrdinové, ale zbědovaní lidé trpící závistí, nenávistí, zklamáním. Jsou to lidé na samém okraji existence. Greene si také pro své dílo záměrně vybírá nelichotivé prostředí, jako jsou

¹⁴ JASPERS, Karl. *Úvod do filosofie*. Praha: Oikoymenth, 1996, str.16. ISBN 80-86005-05-4.

temné uličky, vězení, válečná místa. Místa si vybíral instinktem spisovatele, nikoliv se záměrem. Sám Greene má s mezními situacemi osobní zkušenost, když jako mladý hrál se svým životem ruskou ruletu. Čulík vysvětluje, že: „*Pro celý Greenův život i pro jeho dílo je příznačný existenciální motiv úniku a štvance.*“¹⁵

Greenovy nejobdivuhodnější vlastnosti byly empatie a vnímání věcí, které druzí nevidí. Jeho hnacím motorem byla nepochybně zvědavost, tak typická pro spisovatele. Jeho pozorovací talent byl ohromující. Nevěřil, že jde psát o něčem, co nikdy neviděl nebo nezažil na vlastní kůži, proto jsou úniky pro Greena tak určující. Nejspíš proto máme pocit, že postavy v jeho dílech jsou nám blízké, že je známe a že s nimi máme něco společného. Paradoxně (či právě proto) jejich nedostatky či selhání v nás vzbuzují sympatii a empatii. Popsat něco, co my sami nedokážeme nebo nevidíme, to byl bezpochyby geniální rys Greenovy tvorby. Tohle vše je součástí specifického realismu zvaného Greenland. Podle Jana Čulíka: „*Greenův realismus opisuje věrně a těsně složitou hranici skutečnosti, ale nikdy ji nepřekročí, protože vytváří vlastní svět a mezi oběma je distance již zmíněné masky.*“¹⁶

Jak již bylo řečeno, významnou roli v Greenově životě i v jeho tvorbě hrály sny a díky nim napsal dva romány a několik povídek. Zažil také něco, čemu se říká mimosmyslové vnímání. Když mu bylo pět let, zdálo se mu o potápějící se lodi. Nebylo by na tom moc divného, kdyby se nepsal 14. duben 1912, tedy den, kdy ztroskotal Titanic. V roce 1944 se mu zdálo o raketě V1. V *Kusu života* popisuje: „*Raketa se pohybovala vodorovně po obloze a zezadu z ní šlehal oheň přesně tak, jak tomu bylo potom ve skutečnosti.*“¹⁷ Svě sny si pečlivě zaznamenával a vznikla z toho pozoruhodná sonda do jeho světa v podobě knihy s názvem *Můj svět - Deník snů*.

Vnitřní hlas byl pro Greena základním principem. Chápal ho jako vnitřní dialog se sebou samým. Pochopení lidské přirozenosti, vnímání druhých i sebe sama, naslouchání vnitřnímu hlasu – to vše ho vedlo k myšlence, že lidský život má smysl. V názvu kapitoly je uvedeno slovo filosofie s uvozovkami, neboť u Greena nenajdeme pouze charakteristické prvky existencialismu či realismu, ale především u něj najdeme rysy jeho vlastní, osobní a především osobité životní „filosofie“.

¹⁵ ČULÍK, Jan. *Graham Greene: Dílo a život*. Praha: Academia, 2002, str. 10. ISBN 80-200-0960-4.

¹⁶ tamtéž, str. 12

¹⁷ GREENE, Graham. *Kus života*. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 1974, str. 25. ISBN 33-402-74 13.3.4. 22-605/856.

2 „Konec večírku“ („*The End of the Party*“)

2.1 Obsah povídky

„Konec večírku“ („*The End of the Party*“) je krátká povídka, kterou Graham Greene napsal v roce 1929. Tehdy mu bylo pouhých 25 let. Povídka, která zkoumá blízký vztah dvojčat Francise a Petera, byla v roce 1954 zahrnuta do souboru Greenových povídek s názvem *Twenty-One Stories*. V roce 2005 se objevila v souboru Greenových povídek s názvem *Complete Short Stories*. „Konec večírku“ („*The End of the Party*“) je studií vztahu dvou bratrů, kteří jsou navzájem psychicky propojeni. Jde o tragédii založenou na lhostejnosti, nedorozumění a neochotě naslouchat. Neobyčejným rysem povídky je Greenovo vykreslení strachu.

Děj se odehrává pátého ledna. Devítiletá dvojčata Francis a Peter Mortonovi¹⁸ jsou společně pozváni na dětský večírek k paní Henne-Falconové. Mladšímu z obou bratrů Francisovi se na začátku příběhu zdá sen o ptáku¹⁹, což se později ukáže jako skutečně zlé znamení. Zakřiknutý a bázlivý Francis se za žádnou cenu nechce večírku zúčastnit, neboť ví, že se na večírku bude hrát, mimo jiných dětských her, hra na schovávanou. Důvodem Francisovy nechuti je jeho panický strach ze tmy. Chlapec se snaží předstírat nemoc a přemluvit matku, aby se nemusel dětského večírku zúčastnit. Dokonce spoléhá, že to Bůh nějakým způsobem zařídí a on nebude muset čelit své největší obavě. Avšak všechny výmluvy a zázraky selžou. Ani dospělí, ani děti neberou Francise vážně a nikdo, kromě jeho bratra, mu není ochoten naslouchat. Francis je tak přinucen na večírek jít a hrát ve tmě hru na schovávanou.

Francisovo dvojče, Peter, usiluje, aby se hra vůbec nepořádala nebo aby byla alespoň odsunuta na pozdější dobu. Bratrovi tak chtěl poskytnout čas na vymyšlení pádného důvodu, proč se na hře nebude podílet. Jeho snaha však přišla vniveč. Jestliže byla hra na schovávanou na programu večírku, bylo nezbytně nutné se k ní připojit. Peter cítil strach svého bratra, ale proti dospělým byl naprosto bezmocný. Světla zhasla a hra mohla začít. Peter si myslel, že zafunguje jakési vzájemné bratrské telepatické propojení. Pokusil se Francise ve tmě najít, protože věděl, že je nepochybně k smrti vystrašený. Když svého mladšího bratra vypátral, dotkl se ho, aby mu dal najevo svoji přítomnost a mohl ho ubezpečit, že se nemá čeho bát a světla začnou brzy svítit. Svit

¹⁸ Čulík upozorňuje na souvislost příběhu s etymologickým významem slova „mors“ či „mortis“, které znamená latinsky smrt

¹⁹ Každý z bratrů vnímá znamení jinak

světél odhalil tragický konec večírku. Úsilí Petera o převzetí odpovědnosti mělo fatální důsledky. Francis, k smrti vyděšený dotekem vlastního bratra, zemřel.

2.1.1 Aspekt dětství v „*The End of the Party*“

Dětské postavy se v Greenově díle objevují poměrně často. Faktem, že se osobnost a morální profil utváří právě v dětství, byl Greene nesmírně zaujat, a tak se k aspektu dětství neustále vracel. Typickým rysem pro Greenovy dětské postavy je čistota na jedné straně a zlo na straně druhé. Často se zaměřuje na rodiny dětí a nezvratnost dětského osudu, neboť rodina má velký podíl na osudu malých bytostí. Dětské postavy v Greenově díle často trpí deprivacemi či mají jiné psychologické problémy.

Původ můžeme hledat v Greenově vlastním životě. Autor měl poměrně složité dětství, ve kterém trpěl emocionálním chladem, nedostatkem komunikace a poměrně velkou dávkou ignorance. To se bezpochyby promítlo, jak již bylo zmíněno, i do jeho díla. Paralelu můžeme pozorovat v životě Grahama Greena a v životě malého Francise. Greene se jako malý hoch bál čarodějnice, která na něj údajně cíhala u prádelníku, kdežto hlavní protagonista povídky je ochromen svým strachem ze tmy. V povídce „*The End of the Party*“ Greene poukazuje na zranitelnost dětské duše a neschopnost vyrovnat se se strachem a nedorozuměním.

Autor bere dětský svět stejně vážně jako svět dospělých. Dětství lze označit jako východisko bytí, dospělost potom jako jeho jádro. Tato povídka je jakousi sondou do dětské mysli. Je to analýza iracionálního strachu, který dospělí považují za pouhý dětský rozmar.

2.2 Dospělí a děti

„Všichni dospělí byli dětmi, ale málokdo si na to pamatuje.“

..... Saint Antoine De Exupéry

Vztah dětí k rodičům je nejdůležitější vztah v životě každého jedince. Právě tento vztah nás formuje a utváří. Je postaven nad vztah partnerský, neboť rodičovské pouto bývá nejsilnější a trvá do konce života. Být rodičem je základní úkol, který chceme v našem životě naplnit. Je to přirozené uspokojení potřeby. Dítě je malá nevinná bytost, která vyžaduje neustálou péči a která svého rodiče absolutně potřebuje.

Postava matky je v životě dítěte naprosto zásadní. Autor povídky, Graham Greene, svou matku považoval za velmi rezervovanou až chladnou osobu,²⁰ ale v jeho autobiografii *Kus života* se můžeme přesvědčit, že ji měl svým vlastním „greenovským“ způsobem rád: „*Svou matku spojuji s představou určitého odstupu, který mi nebyl nikterak proti mysli, a s vůní kolínské.*“²¹

Jestliže matku považoval za zdrženlivou, tak o svém otci v *Kusu života* napsal: „*Jako ředitel školy byl ještě nepřístupnější než naše zdrženlivá matka.*“²² V příběhu „*The End of the Party*“ se postava otce objevuje velmi poskrovnu. Postava opatrovnice malých chlapců dostává v příběhu větší důležitosti než jejich vlastní otec.

Stejně jako každý dospělý, tak i každé dítě je jiné, proto je velmi důležité porozumět potřebám jednotlivých dětí. Zejména schopnost naslouchat je důležitá. V tomto případě hraje podstatnou roli dialog. Například Lévinas ve svém díle *Být pro druhého* (rozhovor Emmanuela Lévinase s Bernhardem Casperem) zdůrazňuje důležitost tváře jako naléhavosti přítomnosti druhého člověka:

„*Víte, jinakost druhého neznamená, že na něm vidím rysy, které mi nejsou příliš podobné – třeba rysy povahy nebo obličeje. Přistupovat k člověku jako ke tváři znamená oslovovat ho jako tvář a hned rozumět řeči tváře. Tvář je to, co mluví dřív, než mluví řeč, je to výraz ještě než přijdou slova.*“²³

Vnímání lidské tváře je zároveň vnímání přítomnosti druhého člověka. Pokud vidíme tvář, víme, že je člověk v naší přítomnosti, je tam pro nás a je ochotný nás poslouchat stejně tak, jak jsme my ochotni poslouchat jeho. Výraz člověka vypoví často více než samotná slova.

Dialog nemá být veden jen mezi dospělými lidmi. Rodiče by měli vést dialog i se svými dětmi, neboť dialog je charakterizován jako vedení rozhovoru mezi dvěma či více jedinci. Skutečná hodnota dialogu je právě v umění naslouchat. Místo dialogu bychom mohli použít i termín komunikace.

²⁰ Zde vidíme podobnost s příběhem *The End of the Party*. Zejména Francis silně vnímá lhostejnost matky vůči jeho pocitům.

²¹ GREENE, Graham. *Kus života*. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 1974, str. 13. ISBN 33-402-74 13.3.4. 22-605/856.

²² tamtéž, str. 20-21

²³ LÉVINAS, Emmanuel. *Být pro druhého*. Praha: Zvon, 1997, str. 17. ISBN 80-7113-217-9.

Potřeba komunikace je pro člověka naprosto přirozená. Někdo ji vyhledává méně, někdo více. Někdo hledá slova snadno, někomu dělá vyjadřování problém. Pro dobrou komunikaci potřebujeme osoby, které nám důvěřují a kterým důvěřujeme my. Také je důležité umění empatie, tedy vcítění se do druhých. Nezáleží ovšem jen na tom, co chceme sdělit, ale i na tom, jak sdělujeme. Samozřejmě existují i stinné stránky komunikace, jakými jsou pomluvy a lži. Často se stává, že v některých případech spočívá komunikace mezi dětmi a dospělými pouze v poslouchání příkazů.

Ještě horší případ než autoritativní rodič je lhostejný rodič. V příběhu je poukázáno, jak moc Francise překvapila ignorance jeho osoby vlastní matkou: „(...) *'I hear you have a cold, Francis,' he made light of it. 'We should have heard more about it', his mother said with irony, 'if there was not a party this evening,' and Francis smiled, amazed and daunted by her ignorance of him.*“²⁴

Děti ironii často nechápou a může jim velmi ublížit. Berou ji jako hotové sdělení, protože nevědí, že význam sdělení je vlastně opačný než samotná slova a neumí číst tzv. mezi řádky. Význam jednoduše vidí černobíle. Buď ho vezmou úzkostně anebo doslova. Ironizováním dítěte může utrpět jeho sebedůvěra. Pocit dítěte, že dělá něco špatně a je ještě ke všemu zesměšněno, je velkým traumatem pro jeho duši a může vést až k tragédii.

Francis věřil, že mu pomůže víra v Boha a stane se něco, kvůli čemu by nemohl na party jít. Francisovu důvěru ve schopnosti Boha zabránit jeho účasti na dětském večírku vystihuje tento výrok z příběhu: „*God would manage somehow.*“²⁵ Bůh v tomto případě byl zastoupením rodiče. Francis se ve skutečnosti modlil za to, aby ho rodiče vyslechli a dovolili mu se večírku nezúčastnit: „*God had done nothing for him, and the minutes flew.*“²⁶

2.2.1 Úzkosti a děti

Děti si se svými úzkostmi mohou jen těžko poradit. U Francise je patrná, mimo jiné, fobie ze tmy. Tato úzkostná porucha je charakterizována jako extrémní iracionální strach z věcí, kterých se lidé běžně nebojí. Existuje jich celá řada, např. fobie z hadů, pavouků, uzavřených prostor. I dospělí lidé mají potíže se vyrovnat s takovými

²⁴ GREENE, Graham. *The End of the Party* [online]. [cit. 2015-06-19]. Dostupné z: <http://www.classicshorts.com/stories/EndParty.html>

²⁵ tamtéž

²⁶ tamtéž

úzkostmi, natožpak malé nevinné děti. Důležité je, aby se dítě mělo o koho opřít a komu se vypovídat. Mělo by vědět, že na problémy není samo a že se mu rodiče snaží pomoci. Pocity strachu nejsou výmyslem fantazie, ale jsou reálné. Psycholog Jan-Uwe Rogge v knize *Dětské strachy a úzkosti* tvrdí: „Pocity strachu nejsou vhodné k tomu, abychom se snažili udržet dítě malé a závislé. Děti chtějí být přijímány se všemi svými pocity. Chtějí, aby je dospělí brali vážně i s jejich strachem.“²⁷

Je důležité dítě vyslechnout a vysvětlit mu, že takové pocity jsou normální, že se každý člověk něčeho bojí. Častou reakcí na strach je únik. Francis moc dobře věděl, že se necítí dobře, aby se zúčastnil večírku, a chtěl se tomu vyhnout. Jenže bohužel nebyl nikým vyslyšen, a proto došlo k tragédii. S dítětem, které trpí tak závažným a ochromujícím strachem, je třeba pracovat a motivovat ho k boji proti němu. Překonání strachu je také důležitým bodem v budování sebedůvěry. Pokud rodiče své dítě podporují, dítě získává pocit bezpečí a jistoty. Je nutné brát na vědomí, že strach neodejde ze dne na den. Důrazně se nedoporučuje metoda tzv. šokem, to znamená, vystavit dítě strachu a nechat ho, ať si s ním poradí. Rodiče by v žádném případě problémy takového charakteru neměli podcenit nebo dítěti nevěřit, což je případ rodičů v povídce „*The End of the Party*“. Zde je totiž dítě vystaveno šoku, navíc s vědomím, že matka je schopna ho navíc ještě zesměšnit.

2.2.2 Individualita dítěte

Každé dítě potřebuje od své matky respekt, pochopení, pozornost. Každé dítě má svá specifika a své jedinečné rysy, proto každé má také své vlastní potřeby. Dítě vyjadřuje své potřeby prostřednictvím požadování. Pokud rodič dítěti znemožní vyjádřit své potřeby, nemůže dítěti nikdy porozumět. Každý rodič by měl vnímat potřeby svých dětí individuálně. Neexistuje stejné měřítko pro všechny. Rodič by měl intuitivně vnímat a hlavně umět se vcítit do potřeb dětí.

Měl by dítě povzbuzovat, aby veřejně a svobodně projevilo své potřeby. Poskytování potřeb vede ke správnému vývoji dítěte. Dítě se cítí jako plnohodnotná bytost, pokud je schopno vyjádřit své vlastní potřeby. Nesplněné potřeby dítě vnímá tím, že není hodno lásky. Je nesmysl, pokud si rodič myslí, že se dítě bude vyvíjet takovým způsobem, jakým on sám chce. V tomto případě se jedná o nerespektování dítěte takového, jaké doopravdy je.

²⁷ ROGGE, Jan-Uwe. *Dětské strachy a úzkosti*. Praha: Portál, 1999, str.18. ISBN 80-7178-237-8.

V příběhu „*The End of the Party*“ rodiče nerespektují ani jedno ze svých dětí. Dítě by mělo být stimulováno a motivováno. Mělo by mít pocit bezpečí. Základní potřebou dítěte je mimo jiné i potřeba vlastního „já“. Milan Nakonečný ve své knize *Psychologie osobnosti* píše: „Člověk je však především sociální bytost a také si tento fakt jako dítě postupně uvědomuje a vyvíjí se u něj vědomí sociálního já jako vědomí jedinečnosti (jsem jiný než všichni ostatní) (...).“²⁸

Právě toto individuální já by měli rodiče akceptovat a rozvíjet. Měli by své dítě vnímat, respektovat jeho potřeby, jeho vývojový stupeň a okolí by mu mělo dávat najevo, že ho bere jako individualitu a přistupuje k němu jako k individuální bytosti. Pokud dítě není jako ostatní, je to projevem jeho osobitosti. Strach Francise by mohl být vnímán jako pozitivní věc. Pokud je přístup dospělých k dětem trpělivý a chápavý, mohl by se Francis naučit překonávat své negativní pocity. Chlapcova radost ze hry jako z překonání překážky by byla o to větší. Pokud se dítě naučí překonávat překážky, bude se cítit silné a sebevědomé. Také by to posílilo vztah mezi rodičem a dítětem, neboť dítě bude mít ve svém rodiči oporu. Trénink a zkušenosti jsou předpokladem pro budoucnost dětí, neboť budou schopné dělat rozhodnutí sami a nebudou závislí na ostatních. Dítěte můžeme poskytnout informace, ale nakládat by s nimi měly samy. Dítě si musí projít svou vlastní cestou, můžeme mu poskytnout informace o vlastních zkušenostech, ale ty své si musí vybudovat samo. Také není dobré predikovat, jak špatně může něco dopadnout. Musíme nechat dítě, aby samo něco dokázalo, překonávalo výzvy, a to ho bude činit silnějším a spokojenějším. Přesně opačný přístup rodičů vede v povídce „*The End of the Party*“ k tragickému omylu, neboť odpovědnost místo rodičů přebírá malé dítě.

2.2.3 Projevování citů

Peter i Francis jsou mimořádně citlivé a vnímavé děti.²⁹ Francis se kvůli svému strachu soustředí na sebe, zatímco Peter se koncentruje na svého bratra, neboť ho vnímá jako křehkou a zranitelnou bytost.

Je zajímavé, že v příběhu matka ani jednou nedala najevo, že by ke svým dětem cítila něco jiného než lhostejnost. Když jí Francis vypověděl své obavy z večírku, naprosto ho ignorovala a celou věc banalizovala. Francis by jistě ocenil laskavost a

²⁸ NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia, 1998, str.41. ISBN 80-200-0628-1.

²⁹ Paralela se samotným Greenem, který byl nejen jako autor, ale především jako lidská bytost mimořádně sensitivní.

pochopení ze strany své matky a sám by se naučil větší vstřícnosti. Jak již bylo naznačeno, matčin odměřený přístup nejspíše pramení z Greenova dětství, neboť se s ním matka nemazlila a neprojevovala mu náklonnost.

Pokud rodiče projevují city svému dítěti, je to znak, že jim na něm záleží a mají o něj starost. Téměř všichni rodiče chtějí, aby jejich děti vyrůstaly ve šťastné rodině a aby se z jejich dětí staly spokojené osobnosti. Pokud je dítěti projeven cit, bude se cítit milované a bude cítit, že se může na rodiče spolehnout. Někteří rodiče ale berou projev lásky za projev zranitelnosti.

Nejen slova jsou výrazem lásky. Například projevením důvěry dáváme dítěti najevo lásku. Mazlení, chování na klíně, čtení pohádek – i to jsou projevy náklonnosti. Dítě potřebuje cítit, že je pro rodiče nejdůležitější, to znamená, že jsou schopni všeho nechat a dát přednost svému dítěti před vším ostatním. Někdy je také problémem, že nejsme schopni vyjádřit lásku tak, aby ji dítě bylo schopno přijímat. Dítě není narozeno proto, aby bylo odměněno láskou, ale proto, aby bylo bezpodmínečně milováno. V povídce projevy lásky zcela chybí.

2.2.4 Co je pro dítě dobré a co ne

Malé děti jsou na svých rodičích nepodmínečně závislé. Jejich rodiče jsou pro ně dokonalí. Děti věří, že vše, co dospělí dělají, dělají dobře. S tím je spojováno budování důvěry. Pro děti je důležité mít pocit bezpečí a řádu. Avšak dospělí dělají častou chybu tím, že jsou přesvědčení o tom, co je pro jejich děti dobré. V tom je právě ten problém. Přesvědčení o své neomylnosti neposlouchají, co jim děti chtějí sdělit. Naomi Aldortová ve své knize *Vychováváme děti a rosteme s nimi* popisuje situaci takto: „*Naše emoce a myšlenkové stereotypy jsou velmi silné a zastírají nám skutečnou cestu dítěte, pokud mu vnucujeme svou cestu, pochybuje o naší lásce.*“³⁰ Dítěti musíme plně důvěřovat a mít k němu úctu. Pokud se dítě samo cítí natolik schopné, aby si samo určilo cíle, je třeba ho respektovat, být mu oporou a pokud bude mít nějaké obavy, můžeme mu pomoci je překonat. Peter je typickým příkladem silného, samostatného a rozhodného dítěte.

Nabízí se otázka, proč vlastně matka bratrů přijala pozvání na večírek. Když se jí Francis snažil přesvědčit, že na večírek nemůže jít, řekla mu pouhé: „*Don't be silly.*“

³⁰ ALDORTOVÁ, Naomi. *Vychováváme děti a rosteme s nimi*. Praha: Práh, 2010, str.70. ISBN 978-80-7252-287-3.

You must go. We've accepted Mrs Henne-Falcon's invitation.“³¹ Z toho můžeme usuzovat, že společenské postavení a fakt, že nechtěla urazit svoji přítelkyni, byl pro ni důležitější než vnímání vlastního dítěte. Možná i kvůli tomu, že byl Francis samotář, ho chtěla vzít do společnosti dětí, ale vůbec nebrala ohled na jeho nechuť a hlavně na jeho strach. Je až zarážející, jak málo stačilo, aby se tragédie nestala. Stačilo, aby matka Francise vyslechla, nesnažila se zlehčit jeho úzkost ze tmy a zkrátka se mu víc věnovala. Ale matka nebyla jediným viníkem, i ostatní dospělí lidé ignorovali Francisův problém.

Francisova úzkost není jen dětským rozmarem, ale jde o závažnou psychickou nemoc. Matka dvojčat tuto skutečnost vážně podcenila, i když se ji oba chlapci snažili upozornit na skutečnost, že Francis není schopen se večírku kvůli svému strachu ze tmy účastnit. Mnoho rodičů si myslí, že když se dítě něčeho bojí, je to jen způsob, jak na sebe upozornit. Domnívají se, že si dítě musí na vzniklou situaci zvyknout a dále problém neřeší, což může, stejně jako v příběhu „*The End of the Party*“, dopadnout tragicky.

2.3 Charakteristika dětí

Tato podkapitola představí dětské postavy v povídce „*The End of the Party*“. Dále se bude zabývat tématem šikany a dětského kolektivu. Podkapitola také obsáhne problém pravdy a porozumění ve zkoumaném příběhu „*The End of the Party*“.

2.3.1 Francis Morton

Francis je charakterizován jako velmi citlivý, vnímavý a bázlivý chlapec, který má strach z mnoha věcí, ale největší hrůzu má ze tmy. Právě své největší obavě má čelit při hře na schovávanou. Jeho úzkostlivá povaha může být způsobena traumatem z porodu. Chlapec také trpí nedostatkem sebejistoty a víry v sám sebe.

Na začátku příběhu se chlapci zdá o ptáku. Francis tuší, že se mu může na večírku něco špatného přihodit a není schopen se negativních myšlenek zbavit.³² Snaží se přesvědčit dospělé, že je nemocný. Svému bratrovi řekl: „*It will be a bad cold if I go*

³¹ GREENE, Graham. *The End of the Party* [online]. [cit. 2015-06-19]. Dostupné z: <http://www.classicshorts.com/stories/EndParty.html>

³² Jak již bylo zmíněno, Greene přikládal svým snům velký význam. Sny si pečlivě zapisoval a právě z nich vzešla jeho kniha *Můj svět – deník snů*.

to the party. Perhaps I shall die.“³³ Nemoc byla jeho únikem. Paradoxně se dá tvrdit, že Francis nemocný byl. Jeho nemoc nebyla fyzického, ale psychického charakteru, protože takový panický strach je už za hranici normality. Pasivita ostatních jeho nemoc jen podporovala a vedla až k tragickému konci. Francisova víra v Boha by se také dala označit za únik, neboť věřil, že se stane něco, co mu zabrání jít na večírek.

Francis si začal uvědomovat svoji probouzející se sexualitu a byl z toho zahanbený, připomínalo mu to jeho slabost, jeho zranitelnost: „*They were older than he (Francis). Joyce was eleven and Mabel Warren thirteen. The long pigtails swung superciliously to a masculine stride. Their sex humiliated him, as they watched him fumble with his egg, from under lowered scornful lids.*“³⁴

Ačkoliv byl Francis slabší jedinec, i v jeho chování se projevil záblesk statečnosti. Když se mu děti začaly posmívat, řekl: „*Of course I'll play. I'm not afraid, I only thought...But he was already forgotten by his human tormentors.*“³⁵

Francis se již dříve dětského večírku zúčastnil a neměl na něj příjemné vzpomínky, neboť ho ostatní děti zesměšňovaly. Síla a neschopnost odehnat špatné myšlenky vyústila až v trauma z minulosti, které dále zvětšovalo jeho úzkost.

2.3.2 Peter Morton

Peter je velmi silná osobnost. Chlapec má potřebu chránit svého mladšího, slabšího bratra. Peterovu snahu ochránit Francise výstižně popisuje následující odstavec: „*But he was the elder (Peter), by a matter of minutes, and that brief extra interval of light, while his brother (Francis) still struggled in pain and darkness, had given him self-reliance and an instinct of protection towards the other who was afraid of so many things.*“³⁶

Peter chtěl také zabránit, aby se Francis před ostatními zesměšnil: „*Please, I don't think Francis should play. The dark makes him jump so.*“³⁷ Zde je vidět, že mu

³³ GREENE, Graham. *The End of the Party* [online]. [cit. 2015-06-19]. Dostupné z: <http://www.classicshorts.com/stories/EndParty.html>

³⁴ tamtéž

³⁵ tamtéž

³⁶ tamtéž

³⁷ tamtéž

na bratrovi opravdu záleží a stará se o jeho pocity. Také když mu Francis řekl, že je nemocný, měl o něj starost: „*Peter was puzzled. 'But Francis, is it a bad cold'?*“³⁸

I přes svůj nízký věk je Peter nadmíru samostatný a i jeho uvažování se jeví velmi samostatné. Na Peterovi je obdivuhodná jeho podnikavost a zoufalá snaha pomoci svému bratrovi. Peter měl pocit, že Francise zklamal, protože nedokázal zabránit, aby se hra na schovávanou hrála. Dokonce se snažil, aby se hra odložila na později a Francis by měl čas něco vymyslet. Zde se možná projevila trochu dětská naivita.

Peter byl nesmírně vnímavý, citlivý a pozorný. Jako jediný byl schopen vcítit se do pocitů Francise. Věřil, že se mezi nimi projeví bratrská telepatie, což se ale bohužel nestalo. Peter pociťoval Francisův strach, jako by byl jeho vlastní, což jasně ukazuje, jak moc byl s bratrem spojený.

Jeho dobrá snaha však nejen, že nevede k výsledku, ale právě naopak způsobí katastrofu. Peter se snaží zastoupit matku a poskytnout Francisovi ochranu. Paradoxně je to jeho útěšný dotek, co zapříčiní Francisovu tragickou smrt. Petera lze tak označit za tragického hrdinu, neboť jeho jednání mělo směřovat k pozitivnímu výsledku, ale jeho snaha nakonec vyústila v úplný opak. Peter je ještě dítě, tudíž vinu za jeho jednání přebírají rodiče, kteří jsou za své potomky zodpovědné.

2.3.3 Mabel a Joyce Warrenovi

Mabel je třináctiletá dívka, její sestra Joyce je o dva roky mladší. Když děti hrály naposledy hru na schovávanou, Mabel položila na Francise ruku a tím ho vyděsila. Francisovi se kvůli jeho strachu posmívala a ponižovala ho. V povídce to vystihuje tato pasáž: „*(...) and he (Francis) could stand alone in corners as far removed as possible from Mabel Warren's scornful gaze.*“³⁹

Mabel umíněně trvala na předepsaném programu večírku: „*'But it's in the programme', cried Mabel Warren. 'I saw it myself. I looked over Mrs Henne-Falcon's shoulder. Five o'clock tea. A quarter to six to half past, hide and seek in the dark. It's all written down in the programme.*“⁴⁰

³⁸ GREENE, Graham. *The End of the Party* [online]. [cit. 2015-06-19]. Dostupné z: <http://www.classicshorts.com/stories/EndParty.html>

³⁹ tamtéž

⁴⁰ tamtéž

Dívky lze charakterizovat jako povrchní, samolibé a necitlivé děti. Jejich chování vůči ostatním je sobecké a bezohledné.

2.3.4 Šikana a dětský kolektiv

Rodina je základní celek, který dítěti poskytuje pocit bezpečí a důvěry. Rodina by měla dítě také chránit. Matka dvojčat z povídky „*The End of the Party*“ své děti nechránila, zvláště malého úzkostného Francise, který by potřeboval mateřskou ochranu především.

Francis je citlivý, slabší jedinec, proto je nepochopitelné, že se ho jeho matka nezastala, a navíc ještě podporovala chování těch, kteří ho zesměšňovali. Pokud rodiče dítěti nevěří, podceňují ho a pochybují o něm, vede to k deformaci sebevědomí dítěte. Rodina funguje jako model, který děti napodobují. Kdyby matka Francise podpořila a snažila se společně s ním překonat překážku, čili překonat jeho strach, určitě by příběh neměl tak fatální konec a posílilo by to chlapcovu sebedůvěru. Stejně tak starší děti, například Mabel a Joyce Warrenovi, by měly jít chlapci příkladem. Měly by mu zkusit ukázat, jak se se strachem vypořádat. Děti umí být někdy velmi kruté. V příběhu lze nalézt znaky šikany.

Šikana znamená nejen fyzické, ale také psychické týrání jedince v kolektivu. Odehrává se v různých sociálních i věkových skupinách. S psychickými důsledky se lidé vyrovnávají mnohem déle než s fyzickými šrámky. Ten, kdo šikanuje, má nad svou obětí převahu, často si také odnáší důsledky, ale největší dopad má šikana pochopitelně na oběť.

Dětský kolektiv má beze sporu mnoho pozitiv. Styk s dětmi obohacuje děti navzájem. Začlenění do kolektivu je ale poměrně složitá záležitost. Dítě vstupuje do skupiny, kde panují nějaká pravidla, nějaké zvyky a většinou mají děti v kolektivu už nějaké společné zážitky. Když přijde do kolektivu dítě nové, naruší tím jejich navyklý systém. Je na místě potlačit zárodky negativního chování již v začátku. Děti se zároveň učí, co je dobré a co je špatné. Dětský kolektiv má určitě velmi dobrý vliv na rozvoj komunikace. Pochopitelně každé dítě je jiné a také na začlenění do kolektivu reaguje jinak. Z povídky toho moc o dětské společnosti, která se účastnila večírku, nevíme. Objevily se tam dvě dívky, sestry, kterým ponižování Francise dělalo evidentně dobře. Francis byl velmi citlivý chlapec a ponižování a šikana mu narušovaly už tak křehkou

duši. Úzkostliví malí chlapani se stávají častým terčem urážek, neboť pokud chlapec není takový, jakého ho chce mít společnost, je vystaven velkému tlaku.

Šikana je v dnešní době čím dál tím častější. Michal Kolář ve své knize *Bolest šikanování* tvrdí: „*O drtivé většině šikanování se prostě neví.*“⁴¹ Je to dáno především tím, že se oběť bojí agresora, a proto radši nic neřekne. Lidé (či děti), označovaní jako agresoři, většinou šikanováním potlačují vlastní strach a svou frustraci si vybíjejí na citlivějších jedincích. Ale šikana není jen problémem oběti a agresora, většinou je do ní zapojen celý kolektiv.

Následky šikany jsou opravdu velmi vážné a jsou trvalého charakteru. Mezi časté následky se řadí vyhýbání se komunikaci, uzavřenost, nízké sebehodnocení, smutek, špatná nálada. Můžou se ale objevit mnohem závažnější důsledky, které můžou vyústit až v sebevražedné chování.

2.4 Pravda a porozumění v příběhu „*The End of the Party*“

V příběhu Greenovy povídky „*The End of the Party*“ jde o tragédii založenou na několikanásobném nedorozumění. Přesvědčení o své vlastní pravdě dospělé naprosto zaslepilo. Kdyby se dospělí snažili Francisovi porozumět a vyslechnout jeho obavy, nemusel by mít příběh tak tragický konec. Nedostatek porozumění je absencí respektu a lásky vůči dítěti. Peter se snažil zastoupit rodiče a přenesl odpovědnost na sebe. Ale dítě logicky nemůže nést odpovědnost za dítě.

Porozumění vytváří vztahy mezi lidmi. Důležitá je snaha. Ochota porozumět druhému člověku je u Greena postavena nad individuální pravdu. Pokud chce člověk porozumět druhému člověku, musí nejprve porozumět sám sobě. Měl by být ztotožněn se svým já a vědět, kdo je, pokud chce poznávat a pochopit druhé. Pokud člověk člověku rozumí, je to cesta do jeho duše. Je třeba se vcítit do emocí druhých, porozumět jim a umět je rozeznat. Další součástí porozumění je také umění předvídat, jak se člověk může v dané situaci cítit, to ale přichází až s praxí. Paradoxně často bývá nedorozumění nástrojem k porozumění. Pokud chceme porozumět druhému, musíme na chvíli odložit naše přesvědčení, naši pravdu a soustředit se na tyto faktory u druhého člověka. Pokud chceme někoho soudit, musíme nejprve soudit sami sebe. Je totiž nemožné, aby se všichni lidé dívali na svět stejnými očima.

⁴¹ KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování: Cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách*. Praha: Portál, 2001, str.18. ISBN 80-7178-513-X.

Mohli bychom také hovořit o altruismu, tedy nesobeckosti, nezištnosti. Chceme-li člověku porozumět, musí být pro nás důležitější než naše vlastní ego. Porozuměním a komunikací obohacujeme nejen sami sebe, ale i ostatní. Porozumění je mnohem efektivnější poznání světa, sebe a druhých než snaha o prosazení své vlastní pravdy. Pravda je relativní a je založena na zkušenosti.

Pokud porozumění nefunguje, je dobré zkusit se vžít do druhého nebo si zkusit zažít něco z jeho zkušenosti na vlastní kůži. V případě neúspěšné komunikace máme sklon ostatní označovat hanlivě a viníme je vlastně za naše chyby. Často hledáme v komunikaci složitosti, ale nejjednodušší řešení je většinou to správné. Když neumíme někomu porozumět, můžeme za tím hledat nedostatek sebevědomí, nedostatek informací o druhém nebo zkrátka neochotu k dialogu.

Pokud lidé mluví jiným jazykem a jsou si i přesto ochotni porozumět, zkouší různé způsoby komunikace, například prostřednictvím mimiky, rukama či nohama. Ochota k dialogu je základním stavebním kamenem porozumění.

Náš zájem o druhého člověka se projevuje tím, že mu nasloucháme. Tím mu dáváme najevo respekt a projevujeme mu úctu. Nepochybně se tím také zvyšuje jeho sebevědomí, neboť vnímá vlastní důležitost. Pokud člověku nasloucháme, bude nám projevovat důvěru a budeme se moci na něj spolehnout. Naslouchat ale neznamená souhlasit. Vyposlechnutím druhého mu nedáváme najevo náš souhlas, ale náš zájem. Efektivitu umění naslouchat můžeme ještě zvyšovat například kladením otázek. Dotyčný bude vědět, že vnímáme, co říká, a že máme snahu mu porozumět.

Jediným člověkem v Greenově příběhu, který se velmi upřímně snaží naslouchat druhému, je Peter. V jeho dětských silách ale není bratrovi poskytnout ochranu a pomoci mu. Jeho snaha je o to větší, o co víc si uvědomuje lhostejnost a netečnost dospělých.

3 *Moc a sláva*

3.1 Obsah románu

Greene napsal román *Moc a sláva* (*The Power and the Glory*) v roce 1940. Pro napsání románu mu byla inspirací jeho cesta do Mexika v roce 1933. Rok po vydání knihy obdržel Hawthorndenovu cenu.⁴² Z jeho cesty také vzešla kniha nazvaná *Cesta bezpráví* (*The Lawless Roads*), která je ale spíše sbírkou Greenových zážitků, než románem. Greene měl původně v úmyslu napsat pouze jednu knihu o své cestě do Mexika. V autobiografické knize *Úniky* o svém záměru tvrdí: „Neměl jsem v úmyslu napsat víc než jen tuto knihu (*Cesty bezpráví*) o náboženském pronásledování, kterou si objednal nakladatel. Dokonce ani po svém návratu jsem neměl tušení, že se z mých zážitků zrodí *Moc a sláva*.“⁴³ Název díla je symbolicky odvozen od posledních slov liturgického textu navazujícího na modlitbu „Otče náš“.

Příběh se odehrává v Mexiku ve třicátých letech minulého století. Tehdejší mexická vláda odepírala svým občanům náboženská práva. Nejvíce dotčeni touto situací byli katolíci. Kněží se během antiklerikální čistky buď podrobili úřadům, nebo byli na útěku. Někteří z nich byli dokonce popraveni.

V knize *Moc a sláva* (*The Power and the Glory*) se setkáváme s knězem, který je díky své náklonnosti k alkoholu přezdívaný „Páter Chlast“ („The Whiskey Priest“). Ten je hlavním protagonistou příběhu. Kniha mapuje poslední týdny jeho života. „Páter Chlast“ je zlomený, slabý muž, který během slabé chvíle podlehne jedné ženě a zplodí s ní dceru, což si pochopitelně vyčítá a považuje to za hřích. Kněz je na útěku před policií a snaží se nalézt nějaký úkryt. Je totiž posledním knězem v zemi, který je na svobodě. Na jeho hlavu je vypsána poměrně vysoká odměna, která láká mnoho lidí, ale nejvíce indiánského míšence „mestica“ (The Mestizo). I přes hrozící nebezpečí kněz stále pořádá improvizované mše či křtiny. „Páter Chlast“ se neustále zmítá na hranici mezi svědomím, morálkou a náboženskou povinností. Inspirací byla Greenovi skutečná postava kněze.

Na druhé straně, tedy na straně zákona, stojí poručík (The Lieutenant), který nenávidí církev. Policie ve snaze chytit kněze vyhrožuje popravením obyčejných lidí,

⁴² Britské literární ocenění, které se uděluje spisovatelům pod 41 let věku. *Wikipedia: Hawthornden Prize* [online]. [cit. 2016-04-28]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Hawthornden_Prize

⁴³ GREENE, Graham. *Úniky*. Praha: Kalich, 2006, str.72. ISBN 80-7017-052-2.

pokud neprozradí, kde se kněz nachází, a někteří jsou skutečně zabiti. Páter se nakonec sám nechá chytit ve chvíli, kdy už je na hranicích, ale vrátí se jen proto, aby vyzpovídal umírajícího vraha. Poručík kněze zatkne, a protože venku zuří bouře a nemohou se vydat na cestu, diskutují o svých přesvědčeních a pravdách, což je vrcholem příběhu. Když se bouře uklidní, vydají se zpět do hlavního města, aby s knězem mohl být veden soud, přičemž je už předem jasné, že kněz bude popraven. Na cestě se kněz ještě svěří poručíkovi, že by se chtěl vyzpovídat. Padre José, druhý kněz, se kterým se v příběhu setkáváme, odmítne. Padre José byl donucen podrobit se úřadům a vzít si svou nehezkou hospodyni za ženu, čímž se stal terčem posměchu.

Moc a sláva (The Power and the Glory) je příběh založený na napětí mezi dvěma hlavními postavami, tedy mezi knězem, který reprezentuje církev, a poručíkem, který symbolizuje polici, stát. Greene velmi realisticky zachycuje příběhy postav během antiklerikální čistky. I přesto, že ne všechny postavy mají jméno, jsou to postavy velmi lidské a reálné.

3.2 Poručík versus kněz

V románu *Moc a sláva (The Power and the Glory)* se střetávají dvě naprosto protichůdné ideologie. Na jedné straně stojí kněz, který reprezentuje církev, a na straně druhé stojí poručík, který představuje policii a věří v zákon. Povinností a zároveň touhou poručíka je zatčení kněze, který je již několik let na útěku, neboť jak již bylo zmíněno, církev byla v Mexiku postavena mimo zákon. Kněz patřil k těm duchovním, kteří raději zvolili útěk, než aby se podvolili úřadům. Greene postavu poručíka vytvořil jako protiklad ke knězi. V době, kdy byl Greene v Mexiku, totiž nikoho tak idealistického mezi zkorumpovanými veliteli pro svůj příběh nenašel. Greene se v příběhu snažil o rozvinutí dialogu, a proto potřeboval dvě osobnosti. Právě Greenovo vykreslení postav je zajímavé. Kněz je v osobním životě hříšníkem a stejně jako všichni ostatní lidé má své slabosti a chyby. Jako kněz je ale hrdinou. Poručík je v soukromí vzor slušného člověka, avšak nemůžeme soudit podle prvního dojmu. Pro dopadení kněze je schopen udělat cokoliv. Z každé vesnice, na kterou padlo podezření, že se tam kněz ukrýval, poručík neváhal vzít rukojmí a pokud dotyčný nepromluvil, byl popraven. To, co se dělo v zemi během náboženské perzekuce, by se dalo nazvat doslova terorem.

Poručík ze srdce nenávidí církev. Jeho nenávist má počátek v dětství, kdy pravděpodobně prožil nějaké trauma. Přesná příčina jeho negativního postoje

k náboženství ale není z příběhu patrná. Jeho zášť vůči církvi vystihuje následující úryvek z knihy *Moc a sláva (The Power and the Glory)* :

*„Something you could almost have called horror moved him when he looked at the white muslin dress – he remembered the smell of incense in the churches of his boyhood, the candles and the laciness and the self-esteem, the immense demands made from the altar steps by men who didn't know the meaning of sacrifice.“*⁴⁴

Poručík si myslí, že ví, co je pro lidí nejlepší. Přitom ani jednou nezazní, že by on sám něco kvůli své ideologii obětoval, pouze přijímá oběti od druhých lidí. Nebere ohledy na prostředky, jak dosáhnout svého cíle. Svět je pro něj nedokonalým místem a chce ho změnit k lepšímu. Žádá rovnoprávnost, odsuzuje bohaté a touží pomoci chudým. Lepší budoucnost si přeje pro děti, zejména pro malé chlapce. Jednomu chlapci se snažil přiblížit, a tak mu dovolil sáhnout si na pušku. Jeho touhu připravit dětem lepší budoucnost dokazuje následující úryvek z románu *Moc a sláva (The Power and the Glory)*:

*„He stood with his hand on his holster and watched the brown intent patient eyes: it was for these eyes he was fighting. He would eliminate from their childhood everything which had made him miserable, all that was poor, superstitious, and corrupt.“*⁴⁵

Paradoxní je, že se chlapec od něj na konci příběhu odvrátil, neboť ho považoval za obyčejného vraha.

Odstranění církve a vymazání historie – tyto dva kroky považuje poručík za zásadní k dosažení lepší budoucnosti. Jeho snaha je pochopitelně naprosto nereálná. Poručík je totiž posedlý věcmi tak, jak by mohly být a ne věcmi tak, jak jsou. Je ztracen v kontaktu s realitou, což z něj udělalo mrzutého a skrytě agresivního člověka. Nemá rád nikoho, kdo se mu postaví do cesty, proto je hodně osamělý. Poručík svoji ideologii sdílí sám. Pochopení nenajde ani u svého nadřízeného, který nemá takový zájem na dopadení kněze a ponechal by ho svému osudu. Co nelze poručíkovi upřít, je jeho cílevědomost a to, že výhradně poslouchá svůj vnitřní hlas, rozhodně totiž není falešný nebo neupřímný.

⁴⁴ GREENE, Graham. *The Power and The Glory* [online]. [cit. 2016-04-14]. Dostupné z: <http://www.amazon.com/The-Power-And-Glory-ebook/>

⁴⁵ tamtéž

Knězi vyčítá, že vyslechne lidi u zpovědi, vyjde ven a tváří se, jako by se nic nestalo. Poručík velmi generalizoval pohled na duchovní. Bez váhání přijal názor svých nadřízených, že jsou všichni kněží špatní a ochotně tomu uvěřil, aniž by věděl, co je konkrétně hlavní hrdina za člověka. Během poručíkova honu na kněze ho dokonce dvakrát potkal, aniž by ho poznal. Poprvé se setkali, když se policie snažila kněze najít ve vesnici. Ani jeden vesničan kněze neprozradil. Podruhé se setkali ve vězení, kde byl kněz kvůli tomu, že byl u něj nalezen alkohol, neboť v té době v Mexiku vládla prohibice. Když byl kněz propuštěn, poručík mu dal nějaké peníze, protože se mu zdál příliš starý na to, aby pracoval. Tenhle malý dobrý skutek ukazuje poručíkovu lidskou tvář. Největší záchvěv lidskosti se u poručíka projevil, až když kněze dopadnul. Obstaral mu alkohol a dokonce svolil k tomu, že přivede Padreho Josého, aby se kněz mohl vyzpovídat. Padre José ale odmítnul.

Když byl kněz zabit, poručík necítil úlevu, ale pouze prázdnotu. Nebyl si jistý tím, že udělal správnou věc. Otázkou je, zda by poručík cítil stejnou prázdnotu, pokud by s knězem předtím nemluvil. Předsudky poručíkovi nedovolily vidět kněze jako lidskou bytost s veškerou jeho zranitelností, lidskostí a chybami. Automaticky ho odsoudil, aniž by s ním někdy promluvil. Byl pro něj jen někým, koho musí zatknout, protože neodpovídá jeho představě správného a dobrého života. Vůbec nepomyslel na to, že by kněz mohl být čestný člověk, který má na srdci, stejně jako poručík, blaho a budoucnost lidí. To je velký rozdíl mezi poručíkem a knězem, protože kněz se vždy snažil lidem porozumět, ať už byla jejich situace jakákoli. Kněz přijímal utrpení právě kvůli takovým lidem, jako je poručík.

I když našli společnou řeč, oba stále trvali na své pravdě. Člověk může mít svoji pravdu, ale zároveň by měl mít porozumění pro druhé a i porozumění pro pravdu druhých. Každé neporozumění je vlastně problém s komunikací. Hans-Georg Gadamer ve své knize *Člověk a řeč* tvrdí, že: „(...)kdekoliv vznikne nesouhlas, je vždycky možné rozhovorem navodit srozumění.“⁴⁶ Porozumění se potom může podařit anebo také nemusí. Důležitým faktorem během závěrečného dialogu mezi poručíkem a knězem bylo to, že argumentovali, resp. obhajovali své názory. Argumentování je totiž formou komunikace a ta může být cestou k porozumění, ale také k nedorozumění. Kněz a poručík měli oba během svého rozhovoru ochotu porozumět jeden druhému, avšak jejich ochota k porozumění přišla příliš pozdě.

⁴⁶ GADAMER, Hans-Georg. *Řeč a porozumění*. Praha: Oikoymenth, 1999, str.34. ISBN 80-86005-76-3.

3.3 Dva kněží

Padre José a hlavní hrdina jsou poslední dva kněží, kteří zůstali během náboženského pronásledování na území Mexika. Každý z nich se ke složité situaci postavil jiným způsobem. Padre José se podrobil nařízením úřadů a oženil se se svou hospodyní. Hlavní hrdina raději zvolil útěk.

Manželka Padreho Josého je otlá, nehezká a velmi rázná žena. Je nesmírně pyšná na to, že je jediná žena, která má za manžela kněze, a tento fakt jí dodává na důležitosti. Ostatním je Padre José jen pro smích. Dokonce i malé děti se mu vysmívají a neustále mu připomínají jeho slabost. Jeho manželství je symbolem slabosti. Symbolizuje totiž fakt, že Padre José dal přednost světskému zákonu před církví. Život ve smrtelném hříchu ho ale velmi trápí.

Padre nemá nic na práci, žádné bohoslužby, křty, pouze se modlí. Když ho lidé poprosí, zda by se nepomodlil u hrobu malé holčičky, Padre José odmítne. Lidé brali smrt jako součást běžného života, ale vyřčení modlitby by bylo alespoň malou náplastí na jejich bolest. Padre José má ale jednoduše strach, protože nemůže nikomu věřit. Jeho chování je odrazem absurdní situace, kdy se všichni bojí všech.

Hlavní hrdina sám sebe vnímá jako špatného kněze. Na Padrem Josém obdivuje jeho pokoru a domnívá se, že Padre José dokáže lépe přijmout danou situaci a svou nedokonalost. Pohled hlavního hrdiny na jejich rozdílné cesty vystihuje následující úryvek z knihy *Moc a sláva (The Power and the Glory)*: „*He (The Whiskey Priest) lay listening to the heavy breathing of the half-caste and wondered why he had not gone the same road as Padre José and conformed to the laws. I was too ambitious, he thought, that was it.*“⁴⁷ I když oba kněží slíbili sloužit Bohu, zároveň to byli lidé jako všichni ostatní. Prožívali ty samé emoce, včetně strachu a obavy o holý život. Padre José zvolil raději zákon než jistou smrt. Kněz věděl, že jeho útěk jinak než smrtí skončit nemůže, proto se také na rozdíl od Padreho nakonec stane mučedníkem.

Když je kněz dopaden a blíží se jeho poprava, poručík mu dovolí vyzpovídat se. Osobně navštíví Padreho s prosbou, zda by mohl přijít do vězení a kněze vyslechnout. Padre by býval svolil, kdyby do rozhovoru s poručíkem nevstoupila jeho žena a nezakázala mu s poručíkem odejít. Jako vládní penzista dostával peníze a jeho žena o ně

⁴⁷ GREENE, Graham. *The Power and The Glory* [online]. [cit. 2016-04-14]. Dostupné z: <http://www.amazon.com/The-Power-And-Glory-ebook/>

očividně nechtěla přijít. Padre s knězem soucítí, ale nezbývalo mu nic jiného než odmítnout.

Oba kněží byli ve velmi složité situaci. Kostely byly bourány, kněží popravováni a církev žila v ilegalitě. V takové situaci by se mohlo očekávat, že se poslední dva kněží spojí a budou se navzájem podporovat. Místo toho mezi nimi došlo k nepochopení. Když se kněz chtěl u Padreho schovat, neboť mu hrozilo, že bude chycen policií (policie ho hledala kvůli držení alkoholu, ne kvůli kněžství, takže Padremu nehrozilo nebezpečí), důrazně ho odmítl. Důležitým faktorem v této situaci byla pravděpodobně Padreho žena. Podvědomě z ní měl strach a chtěl se vyhnout konfliktu, který by nastal v případě, že by hlavnímu hrdinovi pomohl.

Padre José byl jednoduše zbabělec. Neváhal se nechat zesměšnit, aby si zachránil život. Hlavní hrdina se kvůli umírajícímu vrahovi vrátil do země, i když tušil, že se jedná o léčku. Padre utekl před zodpovědností vůči Bohu a lidem, což by se také dalo označit za nepochopení. Kdyby byla v Mexiku jiná situace, určitě by k takovému krajnímu řešení nedospěl. Být knězem není jenom funkce, je to stav duše a mysli. Svoji úlohu a zodpovědnost k jejich funkci vnímali oba kněží rozlišně. Zároveň to ale byli lidé se zcela jinými povahovými vlastnostmi. Padre José nechtěl obětovat svůj klid, ale hlavní hrdina byl pro víru a pro ostatní ochoten obětovat i sám sebe.

3.4 Ostatní postavy v románu *Moc a sláva*

Hlavní hrdina během svého útěku potká celou řadu postav. Od těch, které mu podají pomocnou ruku, přes ty, které ho označují za nepřítele, až po osobu, která ho zradí. Tato podkapitola představí nejdůležitější protagonisty, se kterými kněz přichází do styku.

První osoba, se kterou se hlavní hrdina setkává, je Pan Tench. Pan Tench je Angličan žijící v Mexiku, který se žije jako zubař. Od dětství věděl, že se chce věnovat tomuto povolání, neboť jeho tatínek byl také dentistou. V Mexiku žije již patnáct let bez své manželky a dětí. Neustále pomýšlí na návrat k rodině, ale jeho finanční situace mu to prozatím nedovoluje. Pan Tench je už jakýmsi způsobem apatický a lhostejný vůči situaci v Mexiku a taktéž ke svému životu. Jeho duše je prázdná a netečná ke všemu dění okolo. Je osamělý, ale na samotu už zvyklý. Nic se v jeho životě neděje a ani on

sám neví, co by měl dělat. V den, kdy je kněz popraven, si bolestně uvědomí svoji osamělost a pevně se rozhodne, že se vrátí domů.⁴⁸

Coral Fellowsová je mladá, zodpovědná a statečná dívka. Její otec pracuje pro Středoamerickou banánovou společnost a právě na banánové stanici Coral objeví schovávajícího se kněze. Coral není věřící, ale i přesto si s knězem porozumí a neváhá mu poskytnout občerstvení a lůžko. Komunikace v rodině Fellowsových nefunguje a možná právě to je důvodem porozumění mezi knězem a Coral. Děvče prokáže ohromnou statečnost při setkání s poručíkem. Ten se totiž vydá na banánovou stanici, neboť má indicii, že právě tam se kněz ukrývá, ale Coral dokáže čelit akutnímu nebezpečí a kněze neprozradí. Nejenom, že kněze opravdu prozradit nechce, ale pravděpodobně si také uvědomuje, jaké by mohl mít její dobrý skutek následky. Coral dokáže na svých bedrech nést opravdu velkou zodpovědnost a lze konstatovat, že právě ona je hlavou rodiny Fellowsových. Právě zmíněnou zodpovědnost cítí také ke knězi a rovněž cítí potřebu ochránit ho před celým světem.

Další ženou, která se rozhodla knězi pomoci, je Maria. Hlavní hrdina s ní prožil před šesti lety jednu noc a té osudné noci spolu počali dceru Brigitu. Kněz při svém útěku zavítá do rodné vesnice a právě tam se s Marií se setkává. Maria není jeho přítomností nadšená, protože to pro ni, stejně jako pro celou vesnici, znamená nebezpečí. Setkání v ní nevyvolává žádné hlubší emoce nebo je alespoň nedává najevo. Spíše se stará o knězův potrhaný oděv, ale možná je to pro Marii jen forma úniku před vzpomínkami. Marie byla svým způsobem pyšná, že svedla kněze, a čekala, že to jejich dceři přinese něco pozitivního, ale opak byl pravdou. Maria vždy věděla, že má kněz slabost pro alkohol a není dobrým knězem, avšak přijala ho takového, jaký je, což je velmi důležitý krok k porozumění. Kněz s ní ale příliš komunikovat nechce, raději se snaží navázat kontakt se svou dcerou. Maria je obyčejná žena a to, že policie ve vesnici hledá kněze, je pro ni zajímavá a nevšední situace. Ani ona, ani ostatní obyvatelé vesnice, kněze neprozradí.

Pan a paní Lehrovi, sourozenci z Mexika, našli vysíleného a hladového kněze na hranicích státu. Lehrovi jsou vyznáním luteráni a pan Lehr kritizuje některé aspekty

⁴⁸ Pan Tench byl skutečně reálnou postavou. Greene ho potkal při své návštěvě Mexika. Ve skutečnosti nebyl Angličan, ale Američan. Jeho manželka byla Mexičanka a on od ní a od dětí utekl. Bydlel ve stejném hotelu jako Greene, ale nakonec si ho jeho rodina odvedla zpátky domů. Podle Greena skutečný pan Tench pil kvůli zdraví olivový olej a neustále nosil jachtařskou čepičku. Greene tyto zážitky s postavou pana Tenche popsal ve své autobiografické knize *Úniky*

církve, jako například přílišný přepych nebo kladení přílišného důrazu na nepodstatné věci, nicméně odlišné náboženské vyznání jim nebrání, aby knězi pomohli. Porozumění je právě o toleranci a přijímání jedinců takových, jací jsou. Porozumět znamená brát každého člověka jako individualitu a přijmout fakt, že všichni lidé nejsou stejní. Coral Fellowsová, Maria i Lehrovi prokázali snahu porozumět a tato snaha vyústila v nabídnutí pomoci, což je vrcholem porozumění.

Poručík a jeho nadřízený, tedy ti, pro které je hlavní hrdina nepřítelem, představují druhou stranu mince. Zastupují většinu, hájí zákon a nesnaží se o porozumění, pouze poslouchají rozkazy. Častým problémem při neporozumění je tzv. „škatulkování“. To znamená, že oba dva policisté přijímají fakt, že jsou všichni kněží špatní, aniž by se jim snažili porozumět. Zkrátka si trvají na své pravdě. Pokud lidé neporozumí sami sobě, nemohou porozumět ostatním.

Jefe, tedy poručíkův nadřízený, je zahleděný sám do sebe a snaží se přenést zodpovědnost na poručíka. Jefe není takový idealista jako poručík a to ho dělá reálnější postavou. Neustále má problémy s bolestí zubů, což může naznačovat problém s komunikací. Zuby jsou totiž spjaté s ústy, ústa jsou nástroj ke komunikaci a ta vede k porozumění. Situace, kdy poručík ukazuje malému chlapci zbraň, se může jevit jako pokus o komunikaci. Ve skutečnosti jde ale o demonstraci síly a tento akt naznačuje strach z nepřítele. Poručík nejspíš projektuje své chyby do druhých lidí a to je problém, proč nedokáže porozumět ostatním. Ve skutečnosti mají jak poručík, tak Jefe z církve strach.

I během náboženského pronásledování se našli tací, kteří odmítli víru opustit. Mezi nimi je i bezejmenná rodina, která se skládá z matky, otce a tří dětí. Matka vypráví svým dětem příběh o Juanovi, mladém knězi, který se stal mučedníkem. Bible byla samozřejmě zakázaná, ale matka velmi lpěla na tom, aby děti byly stále v kontaktu s církví. Vyprávění příběhu je snahou o komunikaci a porozumění. Vyprávění často vyvolává otázky a ty pak vedou k dialogu. Malý Louis poslouchá matčino vyprávění s despektem. Vymyšlený příběh pro něj není poutavý a už předem ví, jak skončí. Kněz se nakonec stane pro chlapce hrdinou, neboť se kvůli své víře obětuje a to není fikce, ale skutečný život. Chlapec je ukázkou toho, že se děti zkušenostmi učí a poznávají realitu.

Kněz se ve vězení setkává s pobožnou ženou, které se tam ocitla kvůli obrázkům s křesťanskou tematikou, které měla schované doma. Nesouhlasí s knězem, neboť on

k ostatním spoluvěznům chová sympatie, kdežto ona je odsuzuje. Na rozdíl od kněze, žena nemá pokoru a soudí podle prvního dojmu. Žena ani nemá zájem druhým porozumět. Považuje se za lepšího člověka, než jsou její spoluvězni, a právě předsudky jí brání v porozumění. Žena si totiž neuvědomuje, že i ona je považována za zločince a to i přesto, že nic závažného nespáchala.

Postava míšence by se dala přirovnat k biblické postavě Jidáše. Stejně jako Jidáš zradí Boha, tak míšenec zradí kněze. Mestico je napůl Indián a možná právě kvůli svému původu jedná tak zákeřně a podle. Indiáni byli evropským obyvatelstvem zahrnutí do rezervací a mnoho z nich přišlo o život. Toto nedorozumění pravděpodobně zanechalo na Indiánech a jejich dalších generacích stopy hořkosti a potřebu pomsty. Mestico je bystrý muž, avšak je pořád nemocný a je velmi chudý. Kněz od první chvíle tuší, že ho zradí. Míšenec je orientován jen na svůj vlastní prospěch, na kněze je totiž vypsaná vysoká odměna a on jen čeká na vhodnou příležitost. Míšenec je zaslepený sám sebou a pocitem křivdy, a proto nemůže druhému porozumět. Neustále před knězem obhazuje svoji nevinnost a dobré srdce. Míšenec zkrátka žije jen sám pro sebe. Jeho dva žluté špičáky a prázdné dásně evokují zvíře. Jeho existence je primitivní stejně tak jako existence zvířete, proto také nemá žádné výčitky. Zvířata zkrátka žádné špatné svědomí nemají.

3.5 Hlavní hrdina

Bezejmenný kněz, hanlivě nazýván jako Páter Chlast, je hlavní protagonista románu *Moc a sláva (The Power and the Glory)*. Pejorativní přezdívka je odvozena od knězova kladného vztahu k alkoholu, který považuje za jakýsi únik před strachem, samotou a obavou ze smrti. Hlavní hrdina je posledním knězem vykonávajícím improvizované kněžské obřady (mše, křtiny, zpovědi) na území státu Tabasco. Hladový, nemocný, ale přesto stále oddaný duchovní je již několik let na útěku před policií.

Hlavní hrdina sám o sobě ví, že není dobrým knězem. Jako kněz přijal závazek celibátu, který porušil, a jeho dcera Brigita je žijícím a neustále se mu připomínajícím důsledkem jeho chvilkové slabosti. Během útěku se s Marií, tedy se ženou, se kterou zhřešil, i se svojí dcerou setkává. Jediná noc, kterou kněz spolu s Marií prožil, nebyl akt lásky a vášně, ale akt dvou osob, které vypily příliš mnoho alkoholu, které měly strach a cítily se osaměle. Setkání s dcerou v něm vyvolalo dvě emoce: bezpodmínečnou lásku, kterou k ní okamžitě pocítil, a stud. Jako muž, který počal dceru, cítil lásku, ale jako

kněz, který se dopustil smrtelného hříchu, pocíťoval zahanbení. Zde jde o konflikt mezi člověkem a jeho funkcí. Kněz si svoji chybu neustále vyčítal: „*He (the priest) felt his own unworthiness like a weight at the back of the tongue.*“⁴⁹ Se svou dcerou se snažil komunikovat, ale nebyl schopen své emoce a city vložit do slov a myšlenek. Brigita svého otce neznala a nepocíťovala potřebu s ním mluvit. Byla poznamenána situací, která ve státě panovala. Byla předčasně dospělá a „skrz na skrz zkažená“, jak o ní pravila její matka. Knězi pomohl jeho vlastní hřích pochopit ostatní hříšníky, sympatizovat s nimi a neodsuzovat je. Kněz v hříchu dokonce najde skrytou krásu: „*What was the good of confession when you loved the result of your crime?*“⁵⁰

V románu se objevuje příběh o mladém mučedníkovi Juanovi, který matka vypráví svým dětem, aby je udržela v kontaktu s církví. Juan je vzor čistoty a neotřesitelné víry. Je vyrovnaný, věrný a neváhá svůj život vložit do božích rukou. Tento idealizovaný, romantický příběh se zcela odlišuje od reálného života hlavního hrdiny, který prchá před náboženskou perzekucí. Juanův nereálný příběh ještě více degraduje hříšného kněze a ukazuje na rozdíl mezi zidealizovaným příběhem a životem tak, jak ho ve skutečnosti kněz prožívá. Poručík má fotku kněze v kanceláři, ale když se s ním setká, nepozná ho, neboť o něm má stejně jako ostatní lidé zkreslené, idealizované představy, které se diametrálně liší od reality.

Kněz není typický hrdina. Někdy je sobecký a jednající ve svůj prospěch, a právě to ho dělá člověkem. Na jednu stranu velmi touží po životě, ale na druhou stranu jeho život nemá žádný cíl, žádný smysl. Prakticky jen čeká, kdy ho policie konečně dopadne, neboť jeho povinností je nenechat se chytit. Kvůli svému hříchu má pochopení pro chyby druhých. Vůči sobě je velmi kritický, ale v ostatních vidí to dobré. Greene geniálně zdůrazňuje jeho slabosti, a tím ho přibližuje reálnému člověku. Jeho slabosti jsou vlastně jeho přednosti, protože být člověkem není slabost. Žádný člověk na světě není dokonalý a ani kněz není výjimkou. Hlavní hrdina stále bojuje s pocitem viny a s pocitem neužitečnosti. Uvědomuje si, že je pro ostatní přítěží. Jeho morální hodnota je ale mnohem vyšší, než se domnívá. Ani jednou jeho činy nikdo neocení, a možná právě proto zůstává kněz velmi pokorný, přestože má velký vliv na osoby, které během svého útěku poznal. Když kněz přemýšlí o smrti, nepřemýšlí, co bude poté, ale uvažuje nad tím, jak velká bude bolest. To je další důkaz toho, že je „jenom“ člověk.

⁴⁹ GREENE, Graham. *The Power and The Glory* [online]. [cit. 2016-04-14]. Dostupné z: <http://www.amazon.com/The-Power-And-Glory-ebook/>

⁵⁰ tamtéž

I přesto, že sám bojuje o přežití, nikdy neodmítne podat pomocnou ruku druhým. Hned na začátku příběhu pomůže chlapci, jehož matka umírá, čímž zmešká svou loď a vzdá se možnosti uniknout. Poté pomůže Indiánce pohřbít syna. Indiáni byli vůči bělochům v podřadném postavení a každý bělošský kněz by indiánské ženě odmítl pomoci. Nejvíce signifikantní čin je ten, kdy kněz riskuje vlastní dopadení a souhlasí, že vyzpovídá umírajícího vraha, i když od začátku tuší, že je to léčka. Na cestě přes hranice nabídne mesticovi jídlo, i když od první chvíle cítí, že přijde den, kdy ho zradí. Každá jeho pomoc mu zkomplikuje možnost vlastní záchrany.

Kněz se snaží porozumět ostatním, ale má problém porozumět sám sobě. Během útěku projde jakousi duchovní očistou. Z kněze, který byl pyšný a ambiciózní, se stane kněz, který má soucit a pochopení pro druhé. Kněz přišel na to, že soucit a lidské porozumění je to nejdůležitější v mezilidských vztazích. Ostatní neodsuzuje, nemá předsudky a to je základ na cestě k porozumění. Zprvu si myslel, že mu pozice posledního kněze ve státě přinese něco výjimečného. V určitém smyslu se mu to podařilo, neboť dříve kázal o utrpení, aniž by chápal jeho pravý význam. Až s náboženskou perzekucí přišlo prozření. Na rozdíl od ostatních je kněz schopen pro svoji víru přijímat utrpení. Svoji víry se nevzdá, trvá pevně na své pravdě, a právě kvůli tomu je odsouzen ke smrti. Razantně odmítne možnost vzdát se víry a kněžství, obojí přirovnává ke znaménku, které nejde z těla odstranit. Padre José odmítne vyzpovídat hlavního hrdinu odsouzeného k smrti, a tak se kněz zpovídá sám ze svých hříchů. Má nesmírný strach ze smrti, ale ještě větší strach má ze zatracení: „*He (The Whiskey Priest) felt only an immense disappointment because he had to go to God empty-handed, with nothing done at all.*“⁵¹ Kněz dával ostatním rozhřešení, ale jemu samému byla možnost rozhřešení odepřena. Konec však zůstává otevřený.

⁵¹ GREENE, Graham. *The Power and The Glory* [online]. [cit. 2016-04-14]. Dostupné z: <http://www.amazon.com/The-Power-And-Glory-ebook/>

Závěr

Cílem práce bylo srovnání dvou děl od Grahama Greene z hlediska tématu pravdy a porozumění. Ač se zkoumaná díla zdají na první pohled odlišná, opak je pravdou. Obě zkoumaná díla jsou tragédie založené na několikanásobném nedorozumění. V případě povídky „*The End of the Party*“ jde o fatální konflikt, který je tragédií pro oba dva bratry. Lze konstatovat, že smrt Francise je způsobena nedorozuměním mezi ním a jeho matkou, kde matka projevuje absolutní lhostejnost vůči potřebám svých dětí a nechotu se svými dětmi komunikovat a porozumět jim. Další fatálním nedorozuměním je nevědomé nepochopení bratrů, kdy se jeden z nich v dobrém úmyslu dotkne toho druhého, což má za následek smrt jednoho z nich. Dětské postavy nejsou schopné se s nedorozuměním vyrovnat.

V románu *Moc a sláva (The Power and the Glory)* jde o nedorozumění mezi hlavním hrdinou a ostatními postavami, tedy mezi knězem a mišencem, knězem a poručíkem, knězem a Padrem Josém. Všechny postavy, kromě hlavního hrdiny, myslí výhradně na sebe. Hlavní protagonista románu projevuje nesmírné porozumění ostatním lidem. I přes svou nelehkou situaci neváhá podat ostatním pomocnou ruku. Najde se i pár jedinců, kteří jsou navzdory hrozícímu nebezpečí ochotni hlavnímu hrdinovi pomoci. Pomoc můžeme považovat za vrchol porozumění, neboť ti lidé, kteří jsou ochotni pomoci druhému, jsou schopni přestat myslet na sebe a upřednostnit ostatní před sebou samými.

V obou příbězích můžeme najít postavy, které nemají soucit vůči ostatním a nemají ani ochotu k porozumění. V povídce je to matka chlapců, která ani jednou v příběhu neprojevuje snahu porozumět svým vlastním dětem. V románu jde o poručíka, který sice projevuje jakési porozumění vůči hlavnímu hrdinovi, ale tato snaha přijde příliš pozdě. Nedorozumění můžeme označit za mezní situaci, je to jedna ze základních situací v našem životě, která nás potká a nemůžeme se jí vyhnout.

Greene v obou dílech velmi trefně zachycuje nedokonalosti postav, které je právě dělají reálnými osobami. Jsou to jen obyčejní lidé, které jednájí v dobrém úmyslu, ale i dobré úmysly mají bohužel tragické následky. Čtenář s nimi prožívají jejich strach, útrapy a těžkosti a dokáže se do nich vžít. Lidskost je pro Greena mnohem důležitější než instituce nebo ideologie.

Cílem této práce bylo poukázat na fakt, že porozumění mezi lidmi je důležitější než pravda. Greenovy příběhy naznačují, že obecná pravda neexistuje, že pravda je vždy individuální. Když tedy řekneme, že je něco pravdivé, nemusí to být nutně pravdivé i pro druhého, neboť jediná pravda rovná se má pravda, tedy pravda individuální. Práce se také zabývala faktory, které nám pomohou pomoci na cestě k porozumění. Důležitými aspekty ve snaze porozumět je ochota k dialogu, odstranění předsudků, empatie, a také porozumění sobě samému. Je také důležité přijmout, že každý jedinec je individualita. Často si myslíme, že naše cesta je ta správná cesta, a nutíme ostatní přijmout naši cestu a naši pravdu. Tolerance, respekt a ocenění jsou tři základní kroky k lepšímu porozumění mezi lidmi.

Zdroje

Primární literatura

GREENE, Graham. *Moc a sláva*. Přeložila Hana Žnatovská, Praha: Vyšehrad, 1990. Soudobá próza. ISBN 80-702-1022-2.

GREENE, Graham. *The End of the Party* [online]. [cit. 2015-06-19]. Dostupné z: <http://www.classicsshorts.com/stories/EndParty.html>

GREENE, Graham. *The Power and The Glory* [online]. [cit. 2016-04-14]. Dostupné z: <http://www.amazon.com/The-Power-And-Glory-ebook/>

Sekundární literatura

ALDORTOVÁ, Naomi. *Vychováváme děti a rosteme s nimi*. Praha: Práh, 2010, ISBN 978-80-7252-287-3.

ČULÍK, Jan. *Graham Greene: Dílo a život*. Praha: Academia, 2002, ISBN 80-200-0960-4.

DVOŘÁK, Petr. "Obraz dětství v díle Graham Greena," *Dream, Imagination and Reality in Literature. South Bohemian Anglo-American Studies in English No. 1.*, ed. K. Vránková, Ch. Koy, University of South Bohemiam, České Budějovice, 2007

GADAMER, Hans-Georg. *Řeč a porozumění*. Praha: Oikoymenh, 1999. ISBN 80-86005-76-3.

GREENE, Graham. *Kus života*. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 1974, ISBN 33-402-7413.3.4. 22-605/856.

GREENE, Graham. *Můj svět - Deník snů*. Praha: BBart, 2001, ISBN 80-7257-424-8

GREENE, Graham. *Úniky*. Praha: Kalich, 2006, ISBN 80-7017-052-2.

JASPERS, Karl. *Úvod do filosofie*. Praha: Oikoymenh, 1996, ISBN 80-86005-05-4.

KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování: Cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách*. Praha: Portál, 2001, ISBN 80-7178-513-X.

LÉVINAS, Emmanuel. *Být pro druhého*. Praha: Zvon, 1997, ISBN 80-7113-217-9.

MILLER, Alice. *Drama nadaného dítěte, aneb, Hledání pravého Já*. Přepřac. a rozš. vyd. V Praze: Triton, 2012. ISBN 978-80-7387-617-3.

NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia, 1998, ISBN 80-200-0628-1.

ROGGE, Jan-Uwe. *Dětské strachy a úzkosti*. Praha: Portál, 1999, ISBN 80-7178-237-8.

STŘÍBRNÝ, Zdeněk. *Dějiny anglické literatury*. Praha: Academia, 1987. ISBN 21-030-87.

Internetové zdroje

AZ citáty: Antoine de Saint-Exupéry [online]. [cit. 2016-04-28]. Dostupné z: <http://azcitaty.cz/antoine-de-saint-exupery/15044/>

HANSEN ČECHOVÁ, Barbara. *Základem úspěchu je umění naslouchat - Škola komunikačních dovedností I*. [online]. 2010 [cit. 2015-06-21]. Dostupné z: <http://www.portal.cz/casopisy/pd/ukazky/zakladem-uspechu-je-umeni-naslouchat---skola-komunikacnich-dovednosti-i-/29424/>

MERTIN, Václav. *IRONIE A VÝSMĚCH VE VÝCHOVĚ* [online]. 2007 [cit. 2015-06-21]. Dostupné z: <http://www.portal.cz/casopisy/ras/ukazky/ironie-a-vysmech-ve-vychove/21685/>

MYNÁŘ, Michal. *Já a rodič: dynamika vztahu* [online]. [cit. 2015-06-21]. Dostupné z: <http://psychologie.cz/ja-rodic-dynamika-vztahu/>

Úzkostné děti potřebují pomoc a pochopení [online]. [cit. 2015-06-21]. Dostupné z: <http://www.rodina.cz/clanek9053.htm>

Wikipedia: Hawthornden Prize [online]. [cit. 2016-04-28]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Hawthornden_Prize